

คณะราษฎร
กับการอภิวัฒน์
ประชาธิปไตย
— ๒๔ มิถุนายน —

ปรีดี พนมยงค์

ความเป็นมาของศัพท์ไทย
“ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”

คณะราษฎร
กับการอภิวัฒน์
ประชาธิปไตย
—— ๒๔ มิถุนายน ——

ปรีดี พนมยงค์

ความเป็นมาของศัพท์ไทย
“ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”

PRIDI-PHOONSUK
ปริดิ - พูนศุข พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

Change**Fusion** OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาเหล่านี้ไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

คณະราชานูร
กั บ การอภิวัณน์
ป ระชาธิปไตย
— ๒๔ มิถุนายน —

ปรีดี พนมยงค์

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส
ฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๔๓)

หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาเซียน

คณะกรรมการกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน
ความเป็นมาของศัพท์ไทย “ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 974-7883-04-2

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๕๒

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาเซียน

สำหรับเด็กและเยาวชน E-mail: pridi@ffc.or.th <http://www.pridi.org>

ประธาน : พิกพ ธงไชย

บรรณาธิการ : สันติสุข โสภณสิริ

กองบรรณาธิการ : สุดใจ พรหมเกิด กานต์ ธงไชย

ผู้ร่วมจัดพิมพ์ : สถาบันปรีดี พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตวัฒนา (ปณ.สันติสุข) กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๕

คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาเซียน ภาคเอกชน

ประธาน : สุลักษณ์ ศิวรักษ์

ผู้จัดการ : โชคชัย สุทธาเวช

ดำเนินการผลิต : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

โทรศัพท์ ๘๘๑-๑๗๓๔ ต่อ ๑๐๙, ๑๑๐ โทรสาร ๔๒๔-๖๒๘๐ E-mail: <cpublish@ffc.or.th>

แบบปก/รูปเล่ม : ผลึกไท โทรศัพท์ ๘๘๘-๗๐๒๖-๗

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์กัททัน โทรศัพท์ ๓๗๖-๒๘๖๓

จัดจำหน่าย : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ ๒๒๕-๕๕๓๖-๔๐

คำนำ

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เคยแสดงคำปราศรัย ณ ลานปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๐ ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ไม่เพียงเป็นจุดเริ่มต้นสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีคุณูปการทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งมักไม่มีใครคำนึงถึง นั่นคือช่วยพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้ให้ดำรงคงอยู่มาจนกระทั่งทุกวันนี้

เหตุผลก็คือ รัฐธรรมนูญไทยนับตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงฉบับปัจจุบันได้ยกพระมหากษัตริย์ไว้เหนือการเมือง และรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งช่วยเป็นกันชนมิให้สถาบันพระมหากษัตริย์อันเก่าแก่ได้รับการกระทบกระเทือนโดยตรงจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ การเมือง ในสถานการณ์โลกยุคใหม่

มีข้อสังเกตว่า หลักหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์ของการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน มักถูกมองข้ามจากชั่วการเมืองที่นิยมเผด็จการทั้งขวาและซ้าย ทั้งที่วันนี้เคยเป็น “วันชาติ” อย่างเป็นทางการของประเทศไทยในยุคอภิวัฒน์ แต่หลังจากนั้นก็ถูกลบล้างไปในยุคทมิฬครองเมือง ซึ่งเริ่มต้นนับตั้งแต่การรัฐประหารของกลุ่มอำนาจเผด็จการ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๐

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยมีการปฏิรูปการเมืองในวันนี้ ย่อมเป็นเครื่องยืนยันเจตนารมณ์ประชาธิปไตยของราษฎรไทยทั้งมวลที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ ๒๔ มิถุนายน

คนส่วนใหญ่ในยุคนี้ เกือบไม่รู้แล้วว่าผู้นำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาสู่สังคมไทย คือ คณะราษฎร ซึ่งถือได้ว่าเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของประเทศไทย ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงวางรากฐานระบอบการเมืองใหม่ในบ้านเมืองนี้

ความสำเร็จและความล้มเหลวของคณะราษฎรในอดีตเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับคนไทยรุ่นใหม่ในการพัฒนามติการปกครองที่เป็นของมหาชน โดยราษฎรและเพื่อราษฎรอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงเก้าอี้ดนตรีทางการเมืองของกลุ่มอภิสิทธิ์ชน ดังที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ ๒๔ มิถุนายน ที่ไม่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลง “พระเจ้าแผ่นดินจากองค์เดียวมาเป็นหลายองค์”

การศึกษาความคิดและบทบาทของคณะราษฎรกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะสมบูรณ์มิได้เลย หากไม่ศึกษาความคิดและบทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะที่เป็น “มันสมอง” ของกลุ่มอภิวัฒน์และมีบทบาทสำคัญในช่วง ๑๕ ปีแรกของการสร้างระบอบประชาธิปไตยบนพื้นฐานของหลัก ๖ ประการ นั่นคือหลักเอกราชทั้งหลาย หลักความร่มเย็นเป็นสุข หลักความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ หลักสิทธิเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักเสมอภาคทางการศึกษา

บันทึกของนายปรีดี พนมยงค์ เรื่อง คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน และ ความเป็นมาของศัพท์ไทย “ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์” ซึ่งนำมารวมตีพิมพ์ในเล่มเดียวกันนี้ ถือได้ว่าเป็นเอกสารชิ้นสำคัญที่จะช่วยให้ชนรุ่นหลังเข้าใจสถานะทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงของคณะราษฎรกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

หน้าที่ของคนรุ่นใหม่ผู้อ่านประวัติศาสตร์ คือ ต้องแยกความจริงกับความเท็จออกจากกัน เพราะมีแต่สิ่งจะประวัติศาสตร์เท่านั้นที่จะรับใช้ในการสร้างสังคมในอนาคตที่งดงามกว่าวันนี้

โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
สำหรับเด็กและเยาวชน

สารบัญ

คำนำ	๕
คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน	๑๑
ความเป็นมาของศัพท์ไทย	
“ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”	๔๗
ภาคผนวก	
สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ นพ.ประเวศ วะสี	
ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี	
คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส	

อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม

(ดร.ปรีดี พนมยงค์)

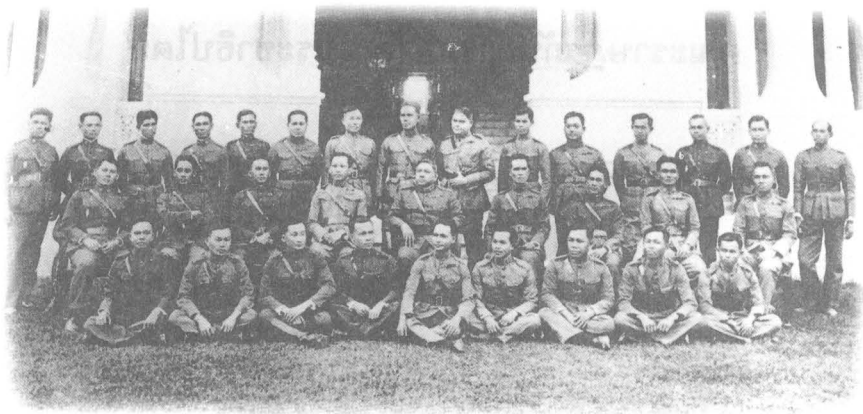
หัวหน้าคณะอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔๗๕ ฝ่ายพลเรือน

คณะกรรมการการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย

๒๔ มิถุนายน

“ณ ที่นี้ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เวลาบ่าย
คณะราษฎรได้ก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญเพื่อความเจริญของชาติ”
หมุดนี้เป็นจุดที่หัวหน้าคณะราษฎรยืนอ่านแถลงการณ์ประกาศ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งฝังอยู่ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า
เบื้องซ้ายของพระรูป หน้าประตูสนามเสือป่า

คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ฝ่ายทหารบก

คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ฝ่ายทหารเรือ

คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน

สวัสดิ์ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง แต่ประชาชนชาวไทยผู้รักชาติ รักประชาธิปไตย ที่มีใจเป็นธรรมทั้งหลาย

ด้วยคุณเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ ประธานคณะอำนวยการงาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ได้แจ้งมายังผมว่า เนื่องด้วยวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๕ เป็นวันครบรอบ ๕๐ ปีแห่งประชาธิปไตยในประเทศไทย องค์การเอกชนและกลุ่มบุคคลต่างๆ ในประเทศจึงได้ร่วมกันกำหนดที่จะจัดให้มีงาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ขึ้น ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๔-๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ที่ได้อุทิศตนเพื่อเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย

๒. สะท้อนปัญหาการพัฒนา ระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

๓. เผยแพร่หลักการประชาธิปไตยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

๔. เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา ระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๕. สร้างความสมานฉันท์ในบรรดากลุ่มประชาธิปไตย

ผมขอขอบคุณท่านประธานกับกรรมการอำนวยการและองค์การเอกชนกับบุคคลต่างๆ ในการที่ท่านทั้งหลายได้ระลึกถึงผู้อุทิศตนเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย และในการที่ท่านทั้งหลายมีความปรารถนาดีที่จะดำเนินการต่อไปเพื่อให้ชาติไทยบรรลุถึงซึ่งประชาธิปไตยสมบูรณ์ตามแนวทางแห่งวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น

อนึ่ง ท่านประธานฯแจ้งว่าคณะอำนวยการฯเห็นว่าผมเป็นผู้มีส่วนในการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย จึงใคร่จะได้สุนทรพจน์ของผมเพื่อแสดงให้เห็นปรากฏแก่ประชาชนชาวไทยในช่วงเวลาเป็ดงานนั้น ผมยินดีสนองความปรารถนาของท่านทั้งหลาย

ส่วนเรื่องที่ควรกล่าวในสุนทรพจน์นั้น ผมคำนึงว่านอกจากท่านทั้งหลายและประชาชนชาวไทยผู้รักชาติ รักประชาธิปไตย ที่มีใจเป็นธรรมเห็นว่าคณะราษฎรได้อุทิศตนรับใช้ชาติเพื่อสร้างประชาธิปไตยแล้ว ก็ยังมีบุคคลจำนวนหนึ่งที่ตั้งตนเป็นปรปักษ์ได้ดำเนินการโดยตนเองบ้างและโดยใช้ลูกสมุนบ้าง ใส่ร้ายคณะราษฎรด้วยประการต่างๆ ที่ตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของท่านทั้งหลาย และยังข่าวการที่ท่านทั้งหลายริเริ่มงาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ได้พัฒนาขยายกว้างขึ้นแล้ว ฝ่ายตั้งตนเป็นปรปักษ์ต่อคณะราษฎรก็ได้ทวิการใส่ร้ายคณะราษฎรยิ่งขึ้นและถึงขีดสูงสุดเมื่อไม่นานมานี้ โดยมีผู้เขียนบทความเผยแพร่ที่ใช้หัวเรื่องว่า “เผด็จการยุคแรก” กล่าวเบิกเรื่องมีความดังต่อไปนี้

“เผด็จการยุคแรกฟักตัวขึ้นในระบอบประชาธิปไตยที่ “คณะราษฎร” ได้สถาปนามันขึ้นมาเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ “ผู้เผด็จการ” คนแรกก็ไม่ใช่ใครที่โหด บุคคลสำคัญใน “คณะราษฎร” นั้นเอง หลังจากที่ทอด “เงา” ของเขาจากชัยชนะในการปราบ “ขบถบรรเดช” เดือนตุลาคม ๒๔๗๖ ให้เด่นชัดขึ้นมาทีละน้อยใช้เวลาไม่ถึง ๗ ปี เขาก็ได้ครองอำนาจ “เผด็จการ” เต็มตัว ผู้คนหวาดทวนกลัวกันทั้งแผ่นดิน”

“ต่อคำถามที่ว่าเหตุใด “คณะราษฎร” จึงด่วนทำลาย
อุดมการณ์ประชาธิปไตยเร็วนัก คนร่วมสมัยกับ “คณะราษฎร”
คงให้คำตอบไม่ได้ชัดเจน โดยเฉพาะสมาชิกของ “คณะราษฎร”
เอง เพราะภาวการณ์ภายนอกและสถานการณ์ภายใน “คณะ
ราษฎร” ได้เอื้ออำนวยจนทุกคนเห็นเป็นความจำเป็นที่จะมอบ
อำนาจที่ได้มาให้รวมศูนย์อยู่ที่หลวงพิบูลสงครามแต่ผู้เดียว...”

บทความดังกล่าวเป็นการใส่ร้ายสมาชิกคณะราษฎรทุกคนเพื่อให้
เสียชื่อเสียงและถูกดูหมิ่นเกลียดชัง แต่อันที่จริงนั้นสมาชิกคณะราษฎร
มากมายหลายคนได้อุทิศตนต่อสู้จอมพลพิบูลสงครามในกรณีที่ท่านผู้นี้
ปฏิบัติผิดหลักประชาธิปไตย อันเป็นผลให้ท่านต้องลาออกจากตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี และอีกหลายกรณีที่คุณต่อต้านท่านผู้นั้นต้องถูกจองจำหรือ
ต้องลี้ภัยอยู่ในต่างประเทศ สมาชิกที่เสียหายหรือทลายทจึงมีสิทธิขอให้
ศาลยุติธรรมพิจารณาผู้ใส่ร้ายนั้นได้ บทความดังกล่าวข้างบนนั้นจึงขัด
ต่อวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการฯ

ฉะนั้น เพื่อให้เรื่องในสุนทรพจน์ของผมเป็นไปตามวัตถุประสงค์
ของคณะกรรมการฯ ผมจึงขอเสนอเรื่อง “**คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์
ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน**”

ผมขอเรียนว่า เพื่อทูนแรงออกเสียงของผมที่ชราแล้ว ผมจึงขอให้
ประธานสมาคมนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเป็นผู้อ่านข้อเขียนของผมต่อไปนี้
ส่วนข้อสรุปท้ายนั้นผมจะกล่าวเอง

๑. ชื่อของคณะกรรมการ

๑.๑ สถานการณ์ก่อตั้งคณะกรรมการเมืองในสมัยสมบูรณา

ในบรรดาเหตุหลายประการ ซึ่งเกื้ออาจารย์ที่ตั้งตนเป็นปราชญ์ต่อคณะราษฎรได้เสาะหาเอามาโจมตีคณะราษฎรนั้น ก็มีประการหนึ่งที่ท่านกับพวกได้สั่งสอนสาธุศิษย์ว่า ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายนฯ เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” โดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วย อันเป็นการจงใจให้สาธุศิษย์ไม่ยอมรับรู้การมีอยู่ของคณะราษฎรตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ผมจึงขอให้ท่านที่ยังมีชีวิตอยู่และจำความสมัยสมบูรณาฯ โปรดยกเลิก และท่านที่เกิดภายหลังสมัยนั้นโปรดศึกษาถึงสถานการณ์ก่อตั้งคณะกรรมการเมืองสมัยสมบูรณาฯ และเกี่ยวกับวิชาการแท้จริงดังต่อไปนี้

(๑) ในสมัยสมบูรณาฯ นั้น บุคคลไม่มีสิทธิรวมกันก่อตั้งคณะกรรมการเมือง ฉะนั้น การก่อตั้งคณะกรรมการเมืองจึงต้องดำเนินการลับ และยังเป็นคณะกรรมการเมืองที่มีวัตถุประสงค์ล้มระบบสมบูรณาฯ แล้ว ก็ยังต้องก่อตั้งคณะเป็นการลับมาก ไม่อาจประกาศป่าวร้องให้ราษฎรหรือประชาชนจำนวนมากเข้ามาร่วมในคณะกรรมการเมืองได้ ฉะนั้น จะนำเอาตัวอย่างของ “คณะเก้าเก้าเหิม” ภายใต้การนำของขุนยัดเขินมาใช้แก่คณะกรรมการเมืองไทยในระบบสมบูรณาฯ ไม่ได้ เพราะคณะเก้าเก้าเหิมอาศัยเขตสัมปทานที่รัฐบาลจีนให้แก่ต่างประเทศนั้นป่าวร้องให้ชาวจีนจำนวนมากเข้ามาร่วม

(๒) ผู้เริ่มก่อตั้งคณะราษฎร ๗ คนที่ปารีสนั้นเป็นราษฎรไทยสมบูรณ์ ต่อมาได้ดำเนินการลับตามสภาพที่เหมาะสมสมัยนั้นร่วมกับราษฎรไทยอีกกว่าหนึ่งร้อยคนเข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรเป็นประเภท ดี ๑. ซึ่งเป็นกองหน้า แล้วมีราษฎรประเภท ดี ๒., ดี ๓., อีกมากมายที่สนับสนุนและสมทบกับกองหน้า ทั้งนี้ แสดงชัดเจนว่าราษฎรไทยจำนวนมากพอสมควรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายนนั้นรู้เห็นด้วย ฉะนั้น จึงต่างกับผู้ที่ต้องดำเนินการตามยุทธศาสตร์จีนซึ่งต้องการใช้วิธีชนบทล้อมเมือง จึงต้องการให้มีพลเมืองจำนวนมากๆ คนรู้เห็นด้วย ซึ่งจะต้องทำการรบกับรัฐบาลให้ถึงแก่ล้มตายจำนวนมากๆ

(๓) ขอให้นักวิชาการที่มีใจเป็นธรรมตรวจค้นว่ามีตำรารัฐศาสตร์ของประเทศใดบ้างที่สอนว่า ถ้าจะตั้งเป็นคณะหรือพรรคการเมืองที่แปลชื่อเป็นภาษาไทยว่า “ราษฎร” หรือ “ประชาชน” ไซ้ร ก็จะต้องเสนอให้ราษฎรหรือประชาชนจำนวนเท่าใดรู้เห็นด้วยก่อน

ถ้าสมมติว่านักวิชาการผู้ใดยืนยันว่ามีตำรารัฐศาสตร์เช่นนั้น ก็ขอได้โปรดวินิจฉัยด้วยว่าในสมัยที่บางรัฐบาลไทยได้อนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองได้นั้น มีคนตั้งพรรคชื่อว่า “พรรคราษฎร”, “พรรคประชาชน”, และ “พรรคสหประชาไทย” (จอมพลถนอมฯ เป็นหัวหน้า) แต่มีดอกเตอร์หรือนักวิชาการใดบ้างที่ทักท้วงว่าพรรคเหล่านั้นเรียกตนเองตามชื่อดังกล่าวโดยราษฎร, หรือประชาชน, หรือประชาไทย มิได้รู้เห็นด้วย?

๑.๒ การรับรองชื่อคณะราษฎรโดยผู้สำเร็จราชการพระนครแทนองค์พระมหากษัตริย์, และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ประมุขของปวงราษฎรไทย รับรองชื่อของคณะราษฎร ตั้งแต่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

เอกสารหลักฐานแท้จริงของทางราชการแสดงชัดแจ้งว่า เมื่อคณะราษฎรได้แสดงตนเปิดเผยแก่ราษฎรในเช้าวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ แล้ว ผู้สำเร็จราชการพระนครแทนองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ซึ่งเป็นประมุขของปวงราษฎรไทยได้ทรงรับรองชื่อของคณะราษฎรดังต่อไปนี้

(๑) ก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เสด็จไปประทับฤดูร้อน ณ หัวหิน พระองค์จึงทรงแต่งตั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร กรมพระนครสวรรค์ฯ ดำรงตำแหน่ง “ผู้สำเร็จราชการพระนคร” มีพระราชอำนาจแทนพระมหากษัตริย์ ครั้นถึงเวลาเช้าของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร กรมพระนครสวรรค์ฯ ไปประทับ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ครั้นแล้วสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้นทรงมีคำประกาศซึ่งแสดงถึงการรับรองคณะราษฎรรวมอยู่ด้วยกัน ดังต่อไปนี้

**คำประกาศ
ของผู้สำเร็จราชการรักษาพระนคร**

ด้วยตามที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ โดยมีความประสงค์ข้อใหญ่ที่จะให้ประเทศสยามมีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น

ข้าพเจ้าขอให้ทหาร ข้าราชการ และราษฎรทั้งหลายช่วยกันรักษาความสงบ อย่าให้เสียเลือดเนื้อคนไทยด้วยกันโดยไม่จำเป็น

(ลงพระนาม) บริพัตร

(๒) เวลา ๑๖.๐๐ น. ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้เชิญคณะเสนาบดี และปลัดทูลฉลองกระทรวงต่างๆ ไปประชุมร่วมกับคณะราษฎร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อพิจารณาทำข้อตกลงกับคณะราษฎรในระเบียบการที่กระทรวงพึงปฏิบัติ ซึ่งได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อตกลงในระเบียบการที่กระทรวงพึงปฏิบัติ

พระที่นั่งอนันตสมาคม

วันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

วันนี้ เวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา คณะเสนาบดีและปลัดทูลฉลองกระทรวงต่างๆ ได้ตกลงกับคณะราษฎรด้วยวิธีปฏิบัติราชการว่า

๑. ถ้าราชการปกติอันเป็นระเบียบแบบแผนการณและเคยปฏิบัติมาแล้ว ก็ให้ปฏิบัติไปตามเคย

๒. ถ้าเป็นราชการที่เคยนำความขึ้นกราบบังคมทูล ก็ให้นำเสนอผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารจงทุกเรื่อง

๓. ถ้ามีเหตุขัดข้องหรือสงสัย ก็ขอให้นำข้อนั้น ๆ มาหารือต่อผู้
รักษาพระนครฝ่ายทหารได้

๔. ให้ทุกกระทรวงบอกไปยังกรมขึ้นของกระทรวงนั้นให้ทราบ
ทั่วกันว่า เวลานี้ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้เป็นผู้ใช้ “อำนาจการ
ปกครองชั่วคราว” ส่วนกิจการในหน้าที่ให้คงปฏิบัติราชการไปตามเคย
อย่าให้มีการตื่นเต้น

- (ลงพระนาม) ศกโยค (พระองค์เจ้า)
 ธานี (พระองค์เจ้า)
(ลงนาม) พิชัยญาติ (เจ้าพระยา)
 ศรีธรรมมาธิเบศ (เจ้าพระยา)
 ราชนิกุล (พระยา)
 พิพิธสมบัติ (พระยา)
(ลงพระนาม) วิมวาทิตย์ (หม่อมเจ้า)
(ลงนาม) มโหสถศรีพิพัฒน์ (พระยา)
 วิทยาปริชามาตย์ (พระยา)
 ประเสริฐสงคราม (พระยา)

(๓) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เสด็จจากหัวหินกลับกรุงเทพฯ
โดยขบวนรถไฟพิเศษเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน เวลา ๑๙.๔๕ น. เสด็จลงที่
สถานีรถไฟจิตรลดาเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน เวลา ๐.๓๗ น. แล้วเสด็จไป
ประทับที่วังสุโขทัย โปรดเกล้าฯ ให้คณะราษฎรเข้าเฝ้าที่วังสุโขทัยเวลา
๑๑.๐๐ น. ของวันที่ ๒๖ มิถุนายน นั้น

ผู้แทนคณะราษฎรได้ไปเข้าเฝ้าตามพระกระแสรับสั่ง และนำร่าง
พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน
พุทธศักราช ๒๔๗๕ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อขอพระมหากรุณาทรงลง
พระปรมาภิไธยพระราชทาน

ขณะนั้นยังมีได้มีธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน หรือรัฐธรรมนูญ ที่จำกัดพระราชอำนาจ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงยังทรงมีพระราชอำนาจที่จะกระทำการใดๆ แทนปวงชนชาวสยามได้อย่างสมบูรณ์ โดยไม่ต้องมีบุคคลที่ได้รับอำนาจให้เป็นตัวแทนของปวงชนชาวสยามเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณลงพระปรมาภิไธยในพระราชกำหนดนั้น ซึ่งมีข้อความแสดงถึงการทรงรับรองให้คณะราษฎรมีฐานะถูกต้องตามกฎหมายด้วย ดังมีความต่อไปนี้

พระราชกำหนดนิรโทษกรรม

ในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕

การที่คณะราษฎรคณะหนึ่งซึ่งมีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะแก้ไขจัดความเสื่อมโทรมบางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไ้ไป แล้วจะพากันจรรโลงสยามรัฐและชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรมั่นคงเท่าเทียมกับชาติและประเทศอื่นต่อไป จึงพากันยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้มีธรรมนูญการปกครองแผ่นดินขึ้นเป็นข้อใหญ่ แล้วร้องขอไปยังเราเพื่อให้เรายังคงดำรงเป็นกษัตริย์แห่งสยามรัฐต่อไปภายใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ทั้งนี้ แม้ว่าการจะได้เป็นไปโดยขัดกับความพอพระทัยของพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ และขัดใจสมาชิกในรัฐบาลเดิมบางคนก็ดี ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องเป็นไปเช่นนั้นในทุกประเทศ ไม่ว่าจะเจริญรุ่งเรืองแล้วเท่าไรๆ ก็ไม่อาจจะก้าวล่วงการนี้เสียได้ ถึงกระนั้นก็พึงปรากฏเป็นประวัติการณ์ครั้งแรกของโลกที่การได้เป็นไปโดยราบรื่นปกติมิได้รุนแรง

และแม้ว่าจะได้อัญเชิญพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบางคนมาประทับ และไว้ในพระที่นั่งอนันตสมาคมก็เพียงเพื่อประกันภัยของคณะ และเพื่อให้การดำเนินลุล่วงไปได้เท่านั้น หาได้กระทำการประทุษร้ายหรือหยาบหยามอย่างใดๆ และไม่มุ่งหมายจะกระทำเช่นนั้นด้วย ได้แต่บำรุงไว้ด้วยดีสมควรแก่พระเกียรติยศทุกประการ

อันที่จริงการปกครองด้วยวิธีมีพระธรรมนูญการปกครองนี้ เราก็คงได้ทำอยู่ก่อนแล้ว ที่คณะราษฎรคณะนี้กระทำให้มาเป็นการถูกต้องตามนิยมของเราอยู่ด้วย และด้วยเจตนาดีต่อประเทศชาติอาณาประชาราษฎร์ จะหาทางกระทำหรือแต่เพียงเจตนาชั่วร้ายแม้แต่น้อยก็มิได้

เหตุนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกำหนดนี้ให้เรียกว่า “พระราชกำหนดนิรโทษกรรม ในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๕”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชกำหนดนี้ตั้งแต่วันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเป็นต้นไป

มาตรา ๓ บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นเหล่านั้น ไม่ว่าของบุคคลใดๆ ในคณะราษฎรนี้ หากว่าจะเป็นการละเมิดบทกฎหมายใดๆ ก็ดี ห้ามมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดกฎหมายเลย

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

“(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ป.ร.”

๑.๓ แม้ว่าสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรฯ ผู้สำเร็จราชการรักษาพระนครแทนองค์พระมหากษัตริย์ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงรับรองคณะราษฎรซึ่งถือได้ว่าได้ทรงกระทำแทนราษฎรแล้วก็ดี แต่ราษฎรไทยจำนวนมากก็ได้รับรองคณะราษฎรโดยตรงด้วย

เมื่อคณะราษฎรได้แสดงตนเปิดเผยต่อราษฎรตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ราษฎรที่ทราบเรื่องเป็นจำนวนมากนั้นก็ได้อบรมรับเห็นดีเห็นชอบในการปฏิบัติของคณะราษฎร จะมียกเว้นก็เพียงคนจำนวนน้อยที่นิยมชมชอบระบบสมบูรณาญาธิปไตยขององค์พระมหากษัตริย์ หรือ “ผู้เกินกว่าราชา” (Ultra Royalists)

ฝ่ายคณะราษฎรและรัฐบาลของคณะราษฎรได้ขออาราธนาคณะสงฆ์ ซึ่งราษฎรไทยส่วนมากนับถือให้โปรดส่งวัดทุกวัดในราชอาณาจักรช่วยชี้แจงแก่ทายกทายิกาถึงการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ซึ่งทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานระบบการปกครองแผ่นดินประชาธิปไตยตามธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งคณะราษฎรได้ขอพระราชทานในนามของราษฎร และต่อมาเมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้รัฐธรรมนูญถาวรฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ แทนฉบับชั่วคราว ๒๗ มิถุนายนนั้นแล้ว คณะราษฎรและรัฐบาลของคณะราษฎร ก็ได้ขออาราธนาคณะสงฆ์โปรดส่งวัดทุกวัดให้ชี้แจงแก่ทายกทายิกาดังกล่าวแล้ว อนึ่ง กระทรวงธรรมการได้ขอให้หัวหน้ามุสลิมชี้แจงแก่มุสลิมไทยและหัวหน้าคริสตศาสนาชี้แจงแก่คริสตศาสนิกไทยทั่วราชอาณาจักรเช่นเดียวกัน กระทรวงธรรมการก็ได้รายงานยืนยันถึงการที่ทายกทายิกาและมุสลิมไทย รวมทั้งคริสตศาสนิกไทยได้อนุมัติเห็นชอบในการที่คณะราษฎรได้ปฏิบัติไปนั้น พร้อมทั้งสนับสนุนที่จะให้คณะราษฎรและรัฐบาลของคณะราษฎรปฏิบัติให้สำเร็จตามหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร กระทรวงธรรมการได้ยืนยันด้วยว่าโรงเรียนทั่วราชอาณาจักรสมัยนั้น ได้สอนให้นักเรียนเข้าใจระบบปกครองประชาธิปไตย และหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ส่วนกระทรวงมหาดไทยก็ได้ยืนยันว่าเจ้าหน้าที่ปกครองได้ปฏิบัติการให้เจ้าหน้าที่ชั้นจังหวัด, อำเภอ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ประชุมชี้แจงให้ราษฎรได้ทราบและเข้าใจการปกครองที่พระมหากษัตริย์พระราชทานโดยคำร้องขอของคณะราษฎร และหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ผลปรากฏว่าราษฎรจำนวนส่วนข้างมากที่สุด (ยกเว้นบุคคลจำนวนน้อยดังกล่าวแล้ว) ได้เห็นชอบด้วยกับการที่คณะราษฎรได้ทำไปเพื่อราษฎร

อนึ่ง ในระหว่าง ๑๓ ปีเศษที่คณะราษฎรรับผิดชอบในการบริหารแผ่นดินและในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน คณะราษฎรและ

คณะรัฐบาลของคณะราษฎรได้จัดให้มีงานฉลองรัฐธรรมนูญเป็นประจำปี (ยกเว้นบางปีในระหว่างสงครามและบางกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน) ทั้งใน กรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดทุกๆ จังหวัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าราษฎรทราบถึงการปฏิบัติของรัฐบาลของคณะราษฎรได้ทำไปตามระบบประชาธิปไตยและตามหลัก ๖ ประการ ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทักท้วงว่าคณะราษฎรตั้งคณะราษฎรขึ้น โดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วย

๑.๔ เหตุที่เรียกชื่อคณะของผู้ก่อการฯ ว่า “คณะราษฎร”

ก่อนที่ผู้คิดก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ หลายคนหลายกลุ่มจะได้รวมเป็นคณะเดียวกันนั้นแต่ละกลุ่มก็มีชื่อเสียงของตนเองบ้างและยังไม่มีชื่อกลุ่มของตนเองบ้าง แต่เมื่อผู้คิดก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รวมเป็นคณะเดียวกันแล้ว ก็ได้ใช้ชื่อคณะเดียวกันว่า “คณะราษฎร” ตามที่ผมได้เสนอในที่ประชุมก่อตั้งคณะราษฎรที่กรุงปารีส เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๗๐ (ค.ศ.๑๙๒๗) ต่อจากนั้นมาผู้ที่เข้าร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่อยู่ในต่างประเทศและที่อยู่ในประเทศไทยก็ใช้ชื่อคณะว่า “คณะราษฎร” ดังที่ปรากฏตามคำแถลงการของคณะราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งผู้สำเร็จราชการพระนครแทนองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ประมุขของปวงราษฎรไทยและราษฎรไทยได้รับรองชื่อของคณะราษฎรดังกล่าวมาแล้วในข้อ ๑.๑, ๑.๒, และ ๑.๓ ส่วนผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ปฏิญาณตนในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ว่าจะชื่อสัตย์ต่อคณะราษฎรและจะช่วยรักษาหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรไว้ให้มั่นคง อนึ่ง คณะรัฐมนตรีตั้งแต่ชุดแรกและต่อมาอีกหลายชุดนั้นก็ได้อ้างยืนยันต่อสภาผู้แทนราษฎรที่ถือเอาหลัก ๖ ประการ ของคณะราษฎรเป็นนโยบายของรัฐบาลนั้นๆ ด้วย (ท่านผู้สนใจอาจศึกษาจากเอกสารหลักฐานของทางราชการได้)

เหตุที่ผมใช้ชื่อ “คณะราษฎร” นั่นคือ

๑.๔.๑ ความเป็นมาของศัพท์ไทย “คณะ” และ “พรรค”

การร่วมกันทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่า การปกครองที่พระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายนั้น ผู้ร่วมคิดกระทำการก็ต้องจัดตั้งองค์การ หรือสมาคมการเมืองที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Political Party” หรือที่เรียกโดยย่อว่า “Party”

(๑) เมื่อก่อน พ.ศ.๒๔๗๕ นั้น ปทานุกรมของกระทรวงธรรมการก็ดีและทางราชการก็ดี ยังมิได้ใช้คำว่า “พรรค” เพื่อเรียกองค์การหรือพรรคการเมือง หากทางราชการทหารเรือได้ใช้คำว่า “พรรค” เพื่อหมายถึงเหล่าต่างๆ ของทหารเรือซึ่งแยกเป็น ๓ เหล่าใหญ่ คือ

(๑) “พรรคกลิน” หมายถึงเหล่าทหารเรือที่เป็นช่างกลประจำท้องเรือ

(๒) “พรรคนาวิกโยธิน” หมายถึงเหล่าทหารเรือที่ประจำการพลรบฝ่ายบก

(๓) “พรรคนาวิน” หมายถึงเหล่าทหารเรือที่ประจำการพลรบ

สมัยนั้นนักวิชาการใช้คำไทยว่า “คณะ” แปลคำอังกฤษ “Party” ที่ย่อมาจากคำเดิม “Political Party” เช่นแปลคำว่า “Conservative Party” ว่า “คณะคอนเซอร์เวทิฟ” แปลคำ “Socialist Party” ว่า “คณะโซเซียลิสต์” และแปลคำ “Chinese Nationalist Party” หรือคำจีน “ก๊วะมินต้ง” เป็นภาษาไทยว่า “คณะชาติจีน” หรือ “จีนคณะชาติ” ซึ่งนิยมเรียกจีนก๊วะมินต้งว่าจีนคณะชาติติดสืบทอดมาจนทุกวันนี้ มิใช่เรียกว่า “พรรคชาติจีน”, “จีนพรรคชาติ”

ฝ่ายองค์การหรือสมาคมการเมืองที่ประกอบขึ้นเมื่อ ร.ศ.๑๓๐ เพื่อล้มระบบสมบูรณาญา ในประเทศไทยก็ได้ใช้คำว่า “คณะ” เรียกองค์การเมือง หรือสมาคมการเมืองนั้นว่า “คณะ ร.ศ.๑๓๐”

ผมขอให้ท่านที่สนใจประวัติศาสตร์ภาษาไทยโปรดสังเกตหลักฐานเอกสารแท้จริงก็จะพบได้โดยไม่ยากว่า ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้พระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว ได้มีบุคคลกลุ่มหนึ่งได้ร่วมกันจัดตั้งองค์การหรือสมาคมการเมือง อันมีวัตถุประสงค์จารีตนิยม (Conservatism) โดยใช้ชื่อว่า “คณะชาติ” ซึ่งมีหลวงวิจิตรวาทการเป็นเลขาธิการ ท่านผู้นี้เป็นเปรียญ มีความรู้ภาษาบาลีและภาษาไทย อีกทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส แต่เมื่อปทานุกรมหรือพจนานุกรมไทยยังมิได้ใช้คำว่า “พรรค” เพื่อเรียกองค์การหรือสมาคมการเมือง หลวงวิจิตรวาทการจึงได้ใช้คำว่า “คณะ” เพื่อเรียกองค์การหรือสมาคมการเมืองของตน

(๒) เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๔๘๐ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปฯ ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น “หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร” ได้ทรงแนะนำให้ใช้คำไทยว่า “คณะพรรค” เพื่อถ่ายถอดคำอังกฤษ “Political Party” หรือที่ย่นย่อว่า “Party”

ส่วนทางราชการได้รับรองใช้คำว่า “คณะพรรค” เพื่อเรียกองค์การหรือสมาคมการเมืองตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ดังปรากฏในมาตรา ๑๔ มีความว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพ...การตั้งคณะพรรคการเมือง...”

ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔ มีนาคม ๒๔๙๒ มาตรา ๓๙ ได้เปลี่ยนคำว่า “คณะพรรคการเมืองของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ เป็น “พรรคการเมือง” คือตัดคำว่า “คณะ” ที่นำหน้าคำว่า “พรรค” ออกไปจึงเป็นอันว่าคำว่า “พรรคการเมือง” เพิ่งเริ่มใช้เป็นทางการเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๒

ข้อสังเกต

(ก) ตามประวัติคำไทย “คณะ”, “พรรค” ดังกล่าวมาแล้วนั้น ชื่อของคณะราษฎรที่ตั้งขึ้นในสมัยที่ปทานุกรมของกระทรวงธรรมการ และรัฐธรรมนูญไทยยังมิได้ใช้คำว่า “พรรค” เพื่อหมายเรียกองค์การ

หรือพรรคการเมืองนั้น จึงหมายถึงพรรคการเมืองที่ใช้ชื่อว่า “ราษฎร” เอกสารภาษาอังกฤษสมัยนั้นเรียกคณะราษฎรว่า “People’s Party”

(ข) สารานุกรมจีนชื่อ “ซือเจีย จือซือ เหนียนเจียน” แปลว่า “ความรู้แห่งโลกประจำปี” และสารานุกรมจีนชื่อ “ซือเจีย จือซือ” “ซือเจีย” แปลว่า “ความรู้แห่งโลก” พิมพ์ที่ปักกิ่งติดต่อกันมาหลายปีนั้น ได้เรียกองค์การหรือพรรคการเมืองเป็นภาษาจีนว่า “ตั้ง” เช่น “เซียนโล่กัฉันตั้ง”, “ไท่กัฉะกัฉันตั้ง” ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีผู้แปล “เซียนโล่กัฉันตั้ง” ว่า “พรรคคอมมิวนิสต์แห่งสยาม” ที่อ้างว่าตั้งขึ้นในสยาม ตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๒๗ (พ.ศ.๒๔๗๐) และแปลคำ “ไท่กัฉะกัฉันตั้ง” ที่อ้างว่าตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.๑๙๔๒ (พ.ศ.๒๔๘๕) นั้นว่า “พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” จึงมีปัญหาว่าโดยเหตุที่คำไทย “พรรค” เพิ่งมีผู้นำเอามาใช้เรียกคณะหรือพรรคการเมืองดังที่ผมได้กล่าวไว้ใน ๑.๓.๑ (๑) และ (๒) นั้น ซึ่งเป็นเวลาหลายปีที่องค์การทั้งสองนั้นอ้างว่าได้ตั้งขึ้นในสยามหรือประเทศไทยนั้น องค์การทั้งสองจะแปลชื่อองค์การของตนเป็นภาษาไทยโดยวิธีทับศัพท์จีน “ตั้ง” หรือใช้คำไทยว่าอะไร?

๑.๔.๒ เหตุที่ใช้คำว่า “ราษฎร” เป็นชื่อของคณะ

ในการที่ผมเสนอให้คณะใช้ชื่อของคณะว่า “คณะราษฎร” นั้นก็เพราะผู้ก่อการฯ ทุกคนเป็นราษฎรไทยแท้จริง และสมาชิกคณะราษฎรทั้งหลายยอมอุทิศตน และความเหนื่อยยากเพื่อราษฎรให้บรรลุถึงซึ่งประชาธิปไตย ดังที่นักประชาธิปไตยส่วนมากย่อมทราบว่ายุทธนาธิปไตยลินคอล์นได้สรุปคำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้อย่างเหมาะสมว่า “รัฐบาลของราษฎร, โดยราษฎร, เพื่อราษฎร”

๑.๔.๓ คำว่า “ผู้ก่อการฯ”

ผมได้เสนอที่ประชุมก่อตั้งซึ่งเห็นชอบด้วยว่า ในการก่อตั้ง “คณะ” หรือ “สมาคมการเมือง” นั้นจะต้องมี “ผู้ก่อการ” ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Promoters” ซึ่งประกอบเป็นกองหน้าของราษฎรเราจึงตกลงกันจำแนกสมาชิกคณะราษฎรออกเป็น ๓ ประเภท คือ

ดี ๑. ได้แก่บุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิก คณะราษฎรก่อนวันลงมือยึดอำนาจรัฐ

ดี ๒. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนต่อเมื่อได้ลงมือปฏิบัติในการยึดอำนาจรัฐแล้ว

ดี ๓. ได้แก่บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนในวันลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจนั้น ภายหลังที่การยึดอำนาจรัฐได้มีท่าทีแสดงว่าจะจะเป็นผลสำเร็จมากกว่าเป็นความไม่สำเร็จ

ผมได้ชี้แจงไว้ในหนังสือของผมชื่อ “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้ง คณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๕ มีความดังต่อไปนี้

“๒. การที่คณะราษฎรเรียกสมาชิกประเภท ดี ๑. ว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” หรือโดยย่อว่า “ผู้ก่อการฯ” นั้นก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่า บุคคลประเภทนี้เป็นเพียงกองหน้า (Vanguard) ของมวลราษฎรที่มีความต้องการเสรีภาพ และความเสมอภาคยิ่งกว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์”

(๔) การผูกขาดชื่อแห่งพรรคการเมืองนั้น เคยปรากฏครั้งหนึ่ง ณ ที่ประชุมคอมมิวนิสต์สากลภายหลังที่สตาลินตายแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตได้กลับคืนเป็นมิตรกับสันนิบาตคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวีย ซึ่งได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมด้วย นายหวูซิวฉวน กรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้คัดค้านว่า สันนิบาตคอมมิวนิสต์ยูโกสลาเวียมิใช่คอมมิวนิสต์ แต่จงใจคำว่า “คอมมิวนิสต์” ไปใช้เป็นชื่อของพรรคตน แสดงว่ากรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนคนนั้นผูกขาดการใช้ชื่อคอมมิวนิสต์ไว้เฉพาะของพวกตนเท่านั้น

๒. วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร

วัตถุประสงค์ของคณะราษฎร คือ

(๑) เปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

(๒) พัฒนาชาติไทยตามหลัก ๖ ประการ

๒.๑ เปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

ก่อนอื่นขอให้ท่านทั้งหลายระลึกว่า การปกครองแผ่นดินสยามตามระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นไม่มีบทกฎหมายกำหนดระบบการปกครองแผ่นดิน เพราะพระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือกฎหมาย มีพระราชอำนาจเด็ดขาดในการปกครองแผ่นดินตามพระราชอัธยาศัย

ดังนั้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรจึงได้ยึดอำนาจรัฐเพื่อเปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยเป็นขั้นๆ ตามลำดับต่อไปนี้

๒.๑.๑ วันที่ ๒๖ มิถุนายน นั้น คณะราษฎรได้ส่งคณะผู้แทนเข้าเฝ้าขอพระราชทาน “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินตามที่คณะราษฎรได้ร่างถวาย” พระมหากษัตริย์ทรงรับไว้พิจารณา

ต่อมาในวันที่ ๒๗ เดือนนั้น ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ยังทรงมีพระราชอำนาจสมบูรณ์ ทำการแทนปวงชนชาวสยามได้นั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธยพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับที่กล่าวถึงข้างบนนั้นโดยทรงเติมคำว่า “ชั่วคราว” ไว้ต่อท้ายคำว่า “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน” ทั้งนี้มีพระราชกระแสรับสั่งแก่คณะราษฎรว่าให้ใช้ธรรมนูญ นั้นไปชั่วคราวก่อน แล้วให้เสนอสภาผู้แทนราษฎรตั้งอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฯ ฉบับถาวรขึ้นใช้ต่อไป

ข้อสังเกต

(๑) ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ จึงตราขึ้นโดยถูกต้องทั้งทางนิติบัญญัติและพฤตินัยตามหลักนิติศาสตร์ทุกประการซึ่งต่างกับธรรมนูญและรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่เป็นโมฆะ

(๒) ธรรมนูญ ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้สถาปนาระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ในระยะหัวต่อระหว่างระบบสมบูรณาญา ที่ปกครองสยามเป็นเวลาหลายพันปี กับระบบประชาธิปไตยที่เพิ่งเริ่มเกิดขึ้น (ดูรายละเอียดในธรรมนูญฉบับนั้น)

๒.๑.๒ (๑) รุ่งขึ้นวันที่ ๒๘ เดือนนั้น สภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับแต่งตั้งตามธรรมนูญชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ได้มีการประชุมครั้งแรก ปรากฏรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑/๒๔๗๕ ว่า ในบรรดาระเบียบวาระหลายประการนั้น มีระเบียบวาระสำคัญประการหนึ่ง คือ ระเบียบวาระที่จะต้องตั้งอนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์ มีความตามรายงานการประชุม ดังต่อไปนี้

“๙. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ประธานสภา) กล่าวว่า บัดนี้ถึงระเบียบวาระที่จะต้องตั้งอนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์”

“หลวงประดิษฐมนูธรรมแถลงต่อไปนี้ว่า ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับนี้เป็นธรรมนูญชั่วคราว เพราะว่าเราได้สร้างขึ้นด้วยเวลาฉุกเฉินทุกกะทันหัน อาจจะยังมีที่บกพร่องอยู่บ้างก็ได้ จึงควรที่จะได้ผู้มีความรู้ความชำนาญในการนี้เป็นอนุกรรมการตรวจแก้ไขเพิ่มเติมเสียใหม่ให้เรียบร้อยบริบูรณ์”

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีกล่าวว่า ถ้ากระนั้นขอให้ท่านเลือกผู้ควรเป็นอนุกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง แล้วจะได้มอบให้ร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนี้แก้ไขเพิ่มเติมต่อไป

ที่ประชุมตกลงเลือก
พระยามโนปกรณนิติธาดา
พระยาเทพวิฑูร
พระยามานวราชเสวี
พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์
พระยาปรีदानฤเบศร์
หลวงประดิษฐมนูธรรม
หลวงสินาดโยธารักษ์
๗ นายนี้เป็นอนุกรรมการ”

ต่อมาสภาฯได้ลงมติตั้งอนุกรรมการเพิ่มอีก ๒ นาย คือ พลเรือโท
พระยาราชาวงษ์สัน และพระยาศรีวิศาลวาจา

ผู้สอนและผู้ศึกษาประวัติรัฐธรรมนูญของประเทศไทยที่อาศัย
เอกสารหลักฐาน (Authentic Document) เป็นหลัก แทนที่จะสอนหรือ
ศึกษาจากคำบอกเล่า (หรือสอนจากเรื่องที่กฎหมายลักษณะพยานอังกฤษ
เรียกว่า “Hearsay”) นั้น ก็คงจะให้ความเป็นธรรมแก่คณะราษฎรว่าใน
บรรดารายชื่ออนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ๙ คนนั้น มีสมาชิกคณะ
ราษฎรเพียงคนเดียวคือ “หลวงประดิษฐมนูธรรม” ส่วนอีก ๘ คนเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีใช้สมาชิกคณะราษฎร ฉะนั้น การที่ผู้สอนบางคนได้สอน
ให้สำนึกของตนหลงเข้าใจว่าการร่างธรรมนูญฯ ซึ่งต่อมาเรียกชื่อว่า
“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” (ฉบับ พ.ศ.๒๔๗๕) ได้เป็นไป
ตามความประสงค์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) นั้น จึง
เป็นการสอนที่บิดเบือนความจริง คือ ประการที่หนึ่ง ในทางปฏิบัตินั้น
หลวงประดิษฐมนูธรรมคนเดียวไม่สามารถที่จะบังคับหรือใช้อิทธิพลต่อ
ผู้ทรงคุณวุฒิอีก ๘ คน ให้ต้องยอมตามความเห็นของหลวงประดิษฐ์
คนเดียวได้ ประการที่สอง พระยามโนปกรณฯ ประธานคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ ก็ได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๕
พฤศจิกายน ๒๔๗๕ ว่าธรรมนูญฯ ซึ่งต่อมาเรียกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับ

๒๔๗๕” นั้น ได้มีการติดต่อกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ซึ่งปรากฏในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๕ ดังต่อไปนี้

“อนึ่ง ข้าพเจ้า (พระยามโนฯ) ขอเสนอด้วยว่า ในการร่างพระธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจจะกล่าวได้ว่า ได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอดในร่างที่เสนอมานี้ ได้ทุลกล้าย ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และที่กล่าวได้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่แต่เพียงทรงเห็นชอบด้วย อย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้น เป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก บัดนี้ ข้าพเจ้าขอโอกาสกล่าวถึงข้อความในรัฐธรรมนูญนี้บ้างเพียงเป็นข้อความนำความคิดของท่านทั้งหลายที่จะไปพิจารณาและจะได้มาได้เถียงกันในวันหน้า”

(๒) ท่านที่สอนและท่านที่ศึกษาด้วยรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ย่อมพบว่ามาตรา ๑๖ อันเป็นบทถาวรของรัฐธรรมนูญฉบับนั้นได้บัญญัติไว้ว่า

“สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งขึ้น”

ทั้งนี้ แสดงว่าบทถาวรของรัฐธรรมนูญฉบับนั้น เป็นไปตามระบบประชาธิปไตยดังกล่าวมาแล้ว คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้น มิใช่โดยการแต่งตั้ง

(๓) รัฐสภาตามระบบรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรสภาเดียว โดยมีได้มีพฤฒสภาหรือวุฒิสภา

(๔) ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ได้แถลงชี้แจงตามที่ปรากฏในรายงานการประชุมสภา เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๕ ดังต่อไปนี้

“หมวด ๗ เป็นบทเฉพาะกาล ในพระราชบัญญัติธรรมนูญชั่วคราวกำหนดเวลาไว้เป็น ๓ สมัย คือ สมัย ๑ สมัย ๒ สมัย ๓ บท

เฉพาะกาลนี้เป็นบทที่บัญญัติเฉพาะระหว่างเวลาที่ก่อนถึงสมัยที่ ๓ อันเป็นสมัยสุดท้าย ความสำคัญของหมวดนี้มีอยู่ในมาตรา ๖๕ บัญญัติลักษณะแห่งการก่อตั้งสภาขึ้นให้มีสมาชิกประเภทที่ ๑ ราษฎรเลือกตั้งขึ้น สมาชิกประเภทที่ ๒ พระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้น ที่มีสมาชิก ๒ ประเภทนี้ ก็เพราะเหตุว่า เราเพิ่มรัฐธรรมนูญขึ้น ความคุ้นเคยในการปฏิบัติการตามรัฐธรรมนูญยังไม่แพร่หลายทั่วถึง ฉะนั้นจึงให้มีสมาชิกประเภทซึ่งเห็นว่าเป็นผู้คุ้นเคยการงาน และช่วยพยุรกิจการ ทำร่วมมือกันไปกับสมาชิกประเภทที่ ๑ ที่ราษฎรเลือกตั้งมา

“การทำเช่นนี้ ถ้าแม้เราอ่านรัฐธรรมนูญที่มีใหม่แล้ว มีอย่างนี้เสมอ เมื่อต่อไปสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นทำงานไปได้เองแล้วก็จักดำเนินการต่อไป”

อนึ่ง ก่อนแถลงต่อสภาฯ พระยามโนฯ ได้แจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) ทรงเห็นชอบด้วย ที่ให้สมบทเฉพาะกาลดังกล่าว โดยรับสั่งว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญา มาเป็นการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ นั้นเป็นการ “เปลี่ยนหลักมูลสำคัญ” ของระบบปกครองแผ่นดิน ฉะนั้นจึงต้องมีเวลาพอสมควรที่ระบบใหม่จะรับช่วงต่อไป โดยเรียบร้อยได้

มาตรา ๖๕ แห่งบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ มีความดังต่อไปนี้

“มาตรา ๖๕ เมื่อราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ยังมีการศึกษาไม่จบ ประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด และอย่างช้าต้องไม่เกินกว่าสิบปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.๒๔๗๕ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท มีจำนวนเท่ากัน

(๑) สมาชิกประเภทที่ ๑ ได้แก่ผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามเงื่อนไขในบทบัญญัติมาตรา ๑๖ และ ๑๗

(๒) สมาชิกประเภทที่ ๒ ได้แก่ผู้ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕”

๒.๑.๓ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ชุมนุสการกิตติคดีผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ ๑) แห่งจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีสมาชิกราษฎรประเภทที่ ๑ จำนวนไม่ต่ำกว่า ๑ ใน ๔ แห่งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเป็นผู้รับรอง โดยอ้างเหตุจำเป็นหลายประการเพื่อความมั่นคงของประเทศได้เสนอญัตติแก้ไขบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญจาก ๑๐ ปี เป็น ๒๐ ปี

รัฐบาลสมัยนั้น(จอมพลพิบูลย์เป็นนายกรัฐมนตรี)เห็นว่าสงครามใหญ่ในยุโรปได้เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๓๙ (พ.ศ.๒๔๘๒) และสงครามที่ญี่ปุ่นทำต่อประเทศจีนได้ลุกลามมาถึงอินโดจีนนั้น กำลังขยายตัวที่จะเข้ามาถึงประเทศไทย ฉะนั้น จึงเห็นด้วยกับญัตติของผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๑ ดังกล่าวนั้น

ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าวด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่า ๓ ใน ๔ แห่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดและพิจารณาต่อไปตามวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นมาตรา ๖๓ แล้วประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๓

๒.๑.๔ เมื่อบทเฉพาะกาลดังกล่าวแล้วได้ใช้มาถึงปีที่ ๑๔ ก็ได้เลิกไป ดังปรากฏความในพระราชปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ ๒๔๘๔ ดังต่อไปนี้

“ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้นได้ปรารภกับนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ พระมหากษัตริย์ได้พระราชทานแก่ชนชาวไทยมาแล้วเป็นปีที่ ๑๔ ถึงแม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักนี้จะไต่ยังความเจริญให้เกิดแก่ประเทศชาติ นับเป็นอเนกประการ ทั้งประชาชนจะได้ทราบถึงคุณประโยชน์ของการปกครองระบอบนี้เป็นอย่างดีแล้วก็จริง แต่เหตุการณ์บ้านเมืองก็ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้เลิกบทเฉพาะกาลอันมีอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้น และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นายกรัฐมนตรีจึงนำความนั้นปรึกษาหารือกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒ พร้อมกับคณะผู้ก่อการฯ ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อได้ปรึกษาดทกลงกันแล้ว รัฐบาลคณะนายควง อภัยวงศ์ จึงเสนอญัตติต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ขอให้ตั้งกรรมาธิการวิสามัญคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาค้นคว้าตรวจสอบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไรเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมือง และเพื่อให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สภาผู้แทนราษฎรจึงตั้งกรรมาธิการวิสามัญคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาค้นคว้าตรวจสอบรัฐธรรมนูญตามคำเสนอข้างต้นนี้ กรรมาธิการคณะนี้ได้ทำการตลอดสมัยของรัฐบาลคณะนายควง อภัยวงศ์ คณะนายทวี บุญยเกตุ และคณะหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช

ต่อมาคณะรัฐบาลหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อรวบรวมความเห็นและเรียบเรียงบทบัญญัติขึ้นเป็นร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อกรรมการคณะนี้ทำสำเร็จเรียบร้อยแล้ว คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแก้ไขอีกชั้นหนึ่ง แล้วนำเสนอผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ประชุมปรึกษาหารือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ และคณะผู้ก่อการฯ ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมได้ตั้งกรรมการขึ้นพิจารณา เมื่อกรรมการได้ตรวจพิจารณาแก้ไขแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ จึงได้เสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณารับหลักการแล้วจึงตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง

บัดนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งร่างรัฐธรรมนูญสำเร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาเป็นการสำเร็จบริบูรณ์จึงได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เมื่อทรงพระราชวิจารณ์ถี่ถ้วนกระบวนความแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า ประชากรของพระองค์ประกอบด้วยวุฒิปรีชาในรัฐสภาภิบาลายสามารถจรรโลงประเทศชาติของตนในอนาคตที่จะก้าวไปสู่สากลอารยธรรมแห่งโลกได้โดยสวัสดิ์

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้ขึ้นไว้ ประสิทธิ์ประสาทประกาศให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้นไป และให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมนี้แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามประเทศ พุทธศักราช ๒๔๘๒ รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล พุทธศักราช ๒๔๘๓ และรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช ๒๔๘๕

(๑) รัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ได้บัญญัติให้รัฐสภาประกอบด้วย “พฤษสภา” (Senate) กับ “สภาผู้แทน”

สมาชิกพฤษสภา และสมาชิกสภาผู้แทนเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้น มิใช่โดยการแต่งตั้ง จึงเป็นผู้แทนของปวงชนอย่างสมบูรณ์ ในการแสดงมติแทนปวงชนในสภา และรัฐสภาดังกล่าวนั้น ฉะนั้นรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ จึงเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยตามลักษณะแห่งความเป็น “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” ตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้นิยามคำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ว่า “ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่”

(๒) มาตรา ๒๔ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ ได้บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

“พจนสภาประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งมีจำนวนแปดสิบคน (๘๐)”

“สมาชิกพจนสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ”

“การเลือกตั้งสมาชิกพจนสภา ให้ใช้วิธีลงคะแนนออกเสียงโดยทางอ้อมและลับ”

หมายเหตุ

(ก) นอกจากสมาชิกพจนสภาเป็นผู้แทนที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ ยังได้กำหนดไว้ว่า “สมาชิกพจนสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ” ทั้งนี้เพื่อป้องกันรัฐบาลสั่งข้าราชการที่ต้องอยู่ใต้บังคับบัญชาของรัฐบาลลงสมัครเป็นสมาชิกพจนสภา ซึ่งจะทำให้รัฐบาลที่เป็นฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือพจนสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ อันจะเป็นการทำลายหลักการซึ่งจะขัดต่อประชาธิปไตย

(ข) จำนวนสมาชิกพจนสภานั้นกำหนดไว้ให้มีเพียง “แปดสิบคน (๘๐)” คือ เป็นจำนวนต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน ๑๗๘ คน ที่ได้รับการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์แห่งมาตรา ๙๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙

(ค) ส่วนรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ซึ่งเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ ที่มีผู้โฆษณาชวนเชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย ยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญใดๆ ของไทยนั้น ได้บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง มิใช่เป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้ง

แม้กระนั้นก็ยังได้กำหนดให้วุฒิสมาชิกมีจำนวน ๑๐๐ คน จึงเป็นผลว่าในระยะเริ่มแรกของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ นั้น วุฒิสภามีจำนวนมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทน ๑ คน เพราะบทเฉพาะกาลของฉบับ ๒๔๙๒ นั้นให้สมาชิกสภาผู้แทน ๙๙ คน (ที่ได้รับการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับ ๙ พ.ย. พ.ศ.๒๔๙๑ ซึ่ง “คณะรัฐประหาร ๘ พ.ย.” เป็นผู้จัดทำขึ้นมีฉายาว่า “รัฐธรรมนูญฉบับได้ตุ้ม”) นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนต่อไปตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ด้วย และเมื่อต่อมาจะได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนเพิ่มขึ้นตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ

ฉบับนั้นก็ดี แต่จำนวนที่เลือกตั้งเพิ่มขึ้นก็มีเพียงจำนวน ๒๑ คน เมื่อรวมกับ ๙๙ คน ที่โอนมาจาก “ฉบับใต้ตุ่ม” แล้ว จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนตามฉบับ ๒๔๙๒ ก็มีจำนวน ๑๒๐ คน คือ มากกว่าวุฒิสมาชิกเพียง ๒๐ คนเท่านั้น

(๓) เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์ฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๙๙ ซึ่งคณะราษฎรถือว่าได้ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จตามที่ได้แถลงไว้แก่ราษฎรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว คณะราษฎรจึงสลายตัว ผู้ก่อการฯ หรือสมาชิกคณะราษฎร จึงได้แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพธุรกิจของตน คือ ส่วนหนึ่งไปประกอบธุรกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง, อีกส่วนหนึ่งสมัครใจรับใช้ชาติทางการเมือง โดยสังกัดพรรคการเมืองต่างๆ ตามทรรศนะคติของแต่ละคน อาทิ นายควง อภัยวงศ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคแนวรัฐธรรมนูญ, นายสงวน ตุลารักษ์ กับเพื่อนส่วนหนึ่งสังกัดพรรคสหชีพ ฯลฯ ส่วนผมมิได้สังกัดพรรคใด

ข้อสังเกต

ระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยฉบับ ๒๔๙๙ ได้ใช้มาเพียง ๑ ปี ๕ เดือน ๓๐ วันเท่านั้น ครั้นแล้วบุคคลคณะหนึ่งที่เรียกว่า “คณะรัฐประหาร” ก็ได้ยึดอำนาจรัฐทำการล้มระบบประชาธิปไตยที่สถาปนาโดยรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๙

ต่อจากนั้นก็มิบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นๆ อีกหลายคณะ หลายกลุ่มซึ่งมิใช่คณะราษฎรบริหารราชการแผ่นดินตามระบบที่แตกต่างกับคณะราษฎร คณะบุคคลหรือบุคคลอื่นๆ ดังกล่าว ก็มีชื่อของแต่ละคณะปรากฏแจ้งอยู่แล้ว อาทิ

- (๑) คณะรัฐประหาร (๘ พ.ย. ๒๔๙๐)
- (๒) คณะบริหารประเทศชั่วคราว (๒๙ พ.ย. ๒๔๙๔)
- (๓) คณะทหาร (๑๖ ก.ย. ๒๕๐๐)
- (๔) คณะปฏิวัติ (๒๐ ต.ค. ๒๕๐๑)

- (๕) คณะปฏิวัติ (๑๗ พ.ย. ๒๕๑๔)
- (๖) สมัชชาแห่งชาติ (๑๐ ธ.ค. ๒๕๑๖)
- (๗) คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน (๖ ต.ค. ๒๕๑๙)
- (๘) คณะปฏิวัติ (๒๐ ต.ค. ๒๕๒๐)
- (๙) รัฐบาลที่ตั้งขึ้นตามระบบต่างๆซึ่งมิได้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ
ประชาธิปไตย

๒.๑.๖ หลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่ได้แถลงต่อมวลราษฎร เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายนฯ ซึ่งคณะราษฎรได้ปฏิบัติสำเร็จไปก่อนสลายตัว เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๘๙ นั้นมีดังต่อไปนี้

หลักประการที่ ๑ จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

ผมขอให้ท่านที่สนใจโปรดระลึกถึงฐานะของสยาม หรือประเทศไทยก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ว่าสมัยนั้นประเทศไทยไม่มีความเป็นเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ เพราะจำต้องทำสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศทุนนิยมสมัยใหม่ที่เรียกว่า “จักรวรรดินิยม” (Imperialism) หลายประเทศที่มีสิทธิพิเศษเหนือประเทศไทยหลายประการ อาทิ คนในบังคับต่างประเทศเหล่านั้นทำผิดในดินแดนประเทศไทย แต่ศาลไทยก็ไม่มีอำนาจตัดสินชำระลงโทษคนทำผิดเหล่านั้น หากรัฐบาลไทยต้องส่งตัวคนต่างประเทศที่ทำผิดให้ศาลกงสุลของต่างประเทศชำระคดีแม้ต่อมาบางประเทศ อาทิ อังกฤษและฝรั่งเศสยอมผ่อนผันให้มีศาลต่างประเทศ และศาลคดีต่างประเทศซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาไทย และที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปร่วมพิจารณาพิพากษาคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นก็ตาม แต่ในสนธิสัญญาก็ได้กำหนดไว้อีกว่า ถ้าความเห็นของผู้พิพากษาไทยกับที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปขัดแย้งกัน ก็ให้ถือเอาความเห็นของที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปเป็นใหญ่กว่าความเห็นของผู้พิพากษาไทยโดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้พิพากษาไทยมีจำนวนมากกว่าที่

ปรึกษาชาวยุโรป แม้กระนั้นในสนธิสัญญาก็ยังได้กำหนดไว้อีกว่า คดีที่อยู่ในศาลต่างประเทศนั้นกงสุลอังกฤษก็ยังมีอำนาจที่จะถอนคดีไปชำระที่ศาลกงสุลอังกฤษได้ สถานกงสุลของหลายประเทศมีศาลและมีคุกสำหรับคนในบังคับของตนโดยเฉพาะ และสิทธิพิเศษอื่นๆ ที่เรียกตามศัพท์กฎหมายระหว่างประเทศว่า “สภาพนอกอาณาเขต” (Extraterritoriality)

ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้น ประเทศจักรวรรดินิยมดังกล่าวก็มีสิทธิพิเศษตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาค คือประเทศไทยถูกบังคับให้เก็บภาษีขาเข้าได้ตามที่สนธิสัญญากำหนดไว้คือ เดิมเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงร้อยละ ๓ ของราคาสินค้าขาเข้า แม้รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้มีการแก้ไขสนธิสัญญาให้ได้สิทธิมากขึ้น แต่ยังมีข้อกำหนดอัตราภาษีศุลกากรไว้อีกหลายประการ อีกทั้งจักรวรรดินิยมหลายประเทศ ได้มีสิทธิพิเศษโดยได้สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ การเดินเรือ ฯลฯ และมีอำนาจกับอิทธิพลในทางการเมืองเหนือประเทศไทย

ต่อมาใน พ.ศ.๒๔๘๐ รัฐบาลซึ่งพระยาพหลฯ หัวหน้าคณะราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นได้บอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศจักรวรรดินิยมหลายประเทศดังกล่าวแล้ว ได้มีการเจรจาสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่ประเทศไทยได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ทุกประการ

ต่อมาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งประเทศไทยถูกกองทัพญี่ปุ่นรุกราน สมาชิกคณะราษฎรจำนวนมากก็ได้เป็นสมาชิกขบวนการเสรีไทยซึ่งได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตรในการต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน อันเป็นผลให้สัมพันธมิตรรับรองความเป็นเอกราชของชาติไทย ดังปรากฏตามเอกสารหลักฐานต่างๆ ซึ่งผมได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือของผมว่าด้วย “จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุขุมวิท เรื่อง หนังสือจดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับปฏิบัติการในแคนดี นิวเดลฮี และสหรัฐอเมริกา”

หลักประการที่ ๒ จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรมสามารถเปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายต่อกันสมัยก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับภายหลัง ๒๔ มิถุนายนปีนั้น ว่าจำนวนการประทุษร้ายภายหลัง ๒๔ มิถุนายน นั้นได้ลดน้อยลงมากเพียงใด และขอให้เปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายภายหลังวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ อันเป็นวันล้มระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ว่าการประทุษร้ายต่อกันได้เพิ่มมากขึ้นขนาดไหน

หลักประการที่ ๓ จะต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

ผมหวังว่าหลายคนที่ทราบแล้วว่า ผมในนามของสมาชิกคณะราษฎร ส่วนมากได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติตามหลักประการที่ ๓ นั้น แต่ก็เกิดอุปสรรคขัดขวางที่ไม่อาจวางโครงการตามเค้าโครงการที่ผมได้เสนอนั้นได้ แม้กระนั้นคณะราษฎรก็ได้พยายามที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยหางานให้ราษฎรจำนวนมากได้ทำ จึงไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ขอให้ท่านที่มีความปรารถนาดีโปรดพิจารณา สถิติการโจรกรรมอันเนื่องจากความอดอยากของราษฎรนั้นในสมัยก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และภายหลัง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นต้นมาตามที่ปรากฏชัดแจ้งอยู่ในเวลานี้

หลักประการที่ ๔ จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน

ผมขอให้ท่านศึกษาประวัติศาสตร์แห่งความไม่เสมอภาคระหว่างคนไทยนั้นย่อมทราบแล้วว่าก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปมีสิทธิพิเศษกว่าสามัญชนหลายประการ อาทิ ในทางการศาลที่ท่านเหล่านั้นต้องหาเป็นจำเลยในคดีอาญาก็ไม่ต้องขึ้นศาลอาญา หากพระองค์ทรงขึ้นต่อศาลกระทรวงวังเป็นพิเศษ ฯลฯ

ต่อมา ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้สถาปนาสิทธิเสมอภาคกันของราษฎรไทยทั้งหลาย อันเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ และ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๔

หลักประการที่ ๕ จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระเมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น

ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรมย่อมเปรียบเทียบได้ว่าเมื่อก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ราษฎรมีเสรีภาพสมบูรณ์อย่างใดบ้างเมื่อเทียบกับหลัง ๒๔ มิถุนายนนั้น และเทียบกับภายหลังรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ อันเป็นวันล้มระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๔ นั้นว่า แม้แต่จะได้มีการเขียนเรื่องสิทธิเสรีภาพของราษฎรไว้ แต่ในทางปฏิบัติได้มีการหลีกเลี่ยงโดยวิธีประกาศภาวะฉุกเฉินและประกาศกฎอัยการศึกเกินกว่าความจำเป็นเพียงใดบ้าง

หลักประการที่ ๖ จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรมย่อมเปรียบเทียบได้ว่าเมื่อก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้นการศึกษาได้ถูกจำกัดอย่างไร และภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ราษฎรได้สิทธิศึกษาอย่างเต็มที่เพียงใด และภายหลัง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ราษฎรต้องถูกจำกัดการศึกษาอย่างใดบ้าง

๓. เหตุแห่งความผิดพลาด ของการปฏิวัติประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน

เหตุแห่งความผิดพลาดของการปฏิวัติประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน
มี ๒ ประเภท คือ

ประเภท ๑ เหตุแห่งความผิดพลาดที่เหมือนกันกับทุกขบวนการเมือง

ประเภท ๒ เหตุแห่งความผิดพลาดของคณะราษฎรโดยเฉพาะ

๓.๑ เหตุแห่งความผิดพลาดที่เหมือนกันกับทุกขบวนการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในขบวนการ

ทุกคณะพรรคการเมืองที่ต่อสู้ระหว่างกันตามวิถีทางรัฐสภานั้นก็มีความขัดแย้งภายในพรรคนั้นๆ แม้ว่าคณะพรรคใดได้อำนาจรัฐแล้วก็ตาม แต่ความขัดแย้งภายในคณะพรรคนั้นก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นจึงปรากฏว่าคณะพรรคมากมายได้มีการแตกแยกออกเป็นหลายส่วนหรือสลายไปทั้งคณะพรรค

ส่วนคณะพรรคหรือขบวนการที่ใช้วิธีต่อสู้ทางอาวุธนั้นก็ปรากฏความขัดแย้งและการแตกแยกทำนองเดียวกันดังกล่าวข้างบนนั้น

ประวัติศาสตร์แห่งสมัยระบบศักดินาแห่งมนุษยชาตินั้น แสดงตัวอย่างที่มีคณะบุคคลหนึ่งใช้วิธีต่อสู้ทางอาวุธ ต่อสู้ผู้ครองอำนาจรัฐได้สำเร็จแล้ว ภายในคณะพรรคนั้นเองก็มีบุคคลที่มีความโลภและความริษยาซึ่งเกิดจากรากฐานแห่งความเห็นแก่ตัว (Egoism) ขนาดหนักนั้น ใช้วิธีทำลายคนในคณะเดียวกัน เพื่อตนคนเดียวเป็นศูนย์กลางแห่งกิจการทั้งหลาย (Egocentrism)

ประวัติศาสตร์แสดงตัวอย่างด้วยว่าคณะพรรคหรือขบวนการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบประชาธิปไตยแบบเจ้าสมบัติ (Bourgeois Democracy) โดยการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ (พ.ศ. ๒๓๓๒) นั้น ภายหลังที่ขบวนการนั้นได้ชัยชนะต่อ

ระบบเก่าแล้ว ภายในขบวนการนั้นก็เกิดความขัดแย้งระหว่างส่วนที่ก้าวหน้ากับส่วนที่ถอยหลังเข้าคลอง

ในประเทศจีน ขบวนการ “ไท่ผิง” ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.๑๘๕๐ (พ.ศ.๒๓๙๓) แล้วสามารถต่อสู้ได้ชัยชนะต่อราชวงศ์แมนจูในดินแดนส่วนใต้ของจีน จึงได้ตั้งเมืองหลวงขึ้นที่เมืองนานกิง แล้วในไม่ช้า “ซุนเจียววน” หัวหน้าขบวนการไท่ผิงได้ตั้งตนเป็นจักรพรรดิองค์ใหม่ของจีน และตั้งหัวหน้ารองๆ เป็นเจ้าตามลำดับ ครั้นแล้วในขบวนการไท่ผิงก็เกิดขัดแย้งกันเอง ในที่สุดราชวงศ์แมนจูกลับมีชัยชนะต่อขบวนการไท่ผิง ต่อมาขบวนการปฏิวัติภายใต้การนำของ “ซุนยัตเซ็น” ได้ชัยชนะล้มระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของจีนสำเร็จใน ค.ศ.๑๙๑๑ (พ.ศ.๒๔๕๔) ภายในขบวนการปฏิวัตินั้นก็เกิดขัดแย้งกันและแตกแยกออกเป็นหลายส่วน

ต่อมาขบวนการปลดแอกของประชาชนจีนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะฝ่ายก๊กมินตั๋งบนผืนแผ่นดินใหญ่จีน และได้สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นใน ค.ศ.๑๙๔๙ (พ.ศ.๒๔๙๒) ภายในขบวนการประชาชนจีน และภายในพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็เกิดความขัดแย้งเป็นเหตุให้มีการกวาดล้างบุคคลในพรรคที่เดินตามแนวทางทุนนิยม และกวาดล้างพวกที่เดินนอกแนวทางพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ในสหภาพโซเวียตและประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกก็มีปรากฏการณ์ที่แสดงความขัดแย้งภายในพรรคอย่างรุนแรงถึงขนาดมีการกวาดล้างบุคคลที่ดำเนินตามแนวทางขวาจัดกับซ้ายจัด

ส่วนคณะหรือขบวนการซึ่งทำการ “โต้ปฏิวัติ” (Counter-Revolution) ที่ได้ชัยชนะต่อการปฏิวัติแล้ว ภายในคณะหรือขบวนการนั้นๆ เกิดขัดแย้งกันขึ้น เช่น ฝ่ายนิยมราชาธิปไตยฝรั่งเศสทำการโต้ปฏิวัติได้ชัยชนะแล้ว ภายในขบวนการนั้นก็เกิดขัดแย้งระหว่างกันเองในการแย่งชิงการสืบทอดสันตติวงศ์

ขบวนการฟาสซิสต์อิตาลีและขบวนการนาซีเยอรมันซึ่งได้ชัยชนะต่อการปฏิวัติประชาธิปไตยในประเทศของตนแล้ว ขบวนการ

ดังกล่าวก็เกิดขัดแย้งภายใน ซึ่งได้มีการกวาดล้างบุคคลที่มีทัศนคติต่างกับผู้นำของประเทศนั้นๆ

ทุกๆ คณะพรรค ทุกๆ ขบวนการก็มีคำขวัญเรียกร้องให้สมาชิกของตนมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน แต่ก็ไม่ปรากฏว่าภายในขบวนการใดสมาชิกจะมีความสามัคคีกลมเกลียวกันได้ตลอด ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติแห่งความขัดแย้งที่มีอยู่ภายในกลุ่มและสังคมของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องยืดยวาลึกซึ่งควรแก่การศึกษา

การที่มีความขัดแย้งภายในคณะพรรคหรือขบวนการซึ่งมีวัตถุประสงค์เปลี่ยนระบบสังคมเก่ามาเป็นระบบสังคมใหม่ที่ก้าวหน้านั้น ก็เพราะเหตุสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

(๑) คณะพรรคหรือขบวนการดังกล่าวย่อมจัดขึ้นในสังคมเก่านั้นเอง เพราะเมื่อยังไม่มีระบบสังคมใหม่ก็จะมีการจัดคณะพรรคหรือขบวนการอภิวุฒินั้นในสังคมใหม่ที่ยังมิได้เกิดขึ้นอย่างไร เมื่อท่านหนึ่งได้เปรียบเทียบเป็นใจความว่า “การจัดตั้งของอภิวุฒินั้นเปรียบเหมือนมนุษย์ก่อนจะเป็นตัวตนก็ต้องเริ่มจัดขึ้นจาก “มดลูก” (Womb) ของมารดา” หมายความว่าสังคมเก่านั้นเองเป็นที่จุดของการอภิวุฒินี้เพื่อสังคมใหม่

(๒) ดังนั้นคณะพรรคหรือขบวนการอภิวุฒินี้เพื่อสถาปนาระบบสังคมใหม่นั้น จึงประกอบด้วยบุคคลที่กำเนิดในสังคมเก่านั้นเอง แต่เป็นบุคคลส่วนที่ก้าวหน้าซึ่งสะสมจุดยืนหยัดในระบบเก่ามาพลีชีพเพื่อสถาปนาระบบสังคมใหม่ที่ก้าวหน้า

แต่โดยที่บุคคลส่วนที่ก้าวหน้านั้นเกิดมาและเคยมีความเป็นอยู่ในสังคมเก่า จึงย่อมมีซากทรรคนะและความเคยชินของสังคมเก่าติดตัวอยู่ ซึ่งสละซากเก่าๆ ได้ต่างๆ กัน คือ

ประเภทที่ ๑ สละทรรคนะและความเคยชินของสังคมเก่าได้มากตลอดไปเพื่อรับใช้สังคมใหม่ที่สถาปนาขึ้นนั้นให้พัฒนาก้าวหน้าเพื่อเข้าสู่ระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้น

ประเภทที่ ๒ สละเพียงเท่าที่ได้สถาปนาระบบสังคมใหม่ขึ้นแล้ว พอใจเพียงแค่นั้น

ประเภทที่ ๓ สละสิ่งดังกล่าวจนถึงสถาปนาระบบสังคมใหม่ ครั้นแล้วก็ฟื้นฟูชนบทและเผด็จการทหาร-ศักดินาขึ้นใหม่อีกกลายเป็น “ได้อภิวัฒน์ ต่อการอภิวัฒน์” ซึ่งตนเองได้เคยพลีชีพร่วมกับคณะพรรคหรือ ขบวนการได้กระทำ บุคคลดังกล่าวนี้จึงขัดแย้งกับส่วนที่เป็น “อภิวัฒน์” ภายในคณะพรรคหรือขบวนการนั้น

๓.๒ เหตุแห่งความผิดพลาดของคณะราษฎรโดยเฉพาะ

ประการที่ ๑ ขาดการศึกษาถึงกฎแห่งความขัดแย้งในขบวนการเมืองและตัวอย่างในประวัติศาสตร์ดังกล่าวในข้อ ๓.๑ นั้น จึงทำให้สมาชิกส่วนมากขาดความระมัดระวังต่อการที่สมาชิกจำนวนหนึ่งฟื้นฟูชนบทและเผด็จการทหาร-ศักดินาซึ่งเป็น “การได้อภิวัฒน์” ต่อการอภิวัฒน์ ซึ่งตนเองได้เคยพลีชีพร่วมกับคณะ

ประการที่ ๒ คิดแต่เพียงเอาชนะทาง “ยุทธวิธี” ในการยึดอำนาจรัฐเป็นสำคัญ โดยมีได้คิดให้รอบคอบว่าจะรักษาชัยชนะนั้นไว้ได้อย่างไรจึงจะไม่ถูก “การได้อภิวัฒน์” (Counter-Revolution) ซึ่งจะทำให้ชาติต้องเดินถอยหลังเข้าคลอง

ประการที่ ๓ นอกจากท่านหัวหน้าคณะราษฎร ๓ ท่าน คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, และพระยาฤทธิอัคเนย์, มีความรู้ความชำนาญการทหารสามารถนำคณะยึดอำนาจรัฐได้สำเร็จแล้ว ส่วนสมาชิกหลายคนแม้มีความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับการสถาปนาประเทศ แต่ก็ขาดความชำนาญในการปฏิบัติและขาดความชำนาญในการติดต่อกับราษฎรอย่างกว้างขวาง

ประการที่ ๔ การเชิญท่านข้าราชการเก่ามาร่วมบริหารประเทศนั้น ผมหวังให้ท่านเหล่านั้นก้าวหน้ามากขึ้นไปกว่าที่ท่านจะทำได้ จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในขบวนการอภิวัฒน์ถึงกับมีการปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕

สรุป

ผมขอเสนอเรื่อง “คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน” พอสังเขปเพียงเท่าที่ได้กล่าวมานั้น โดยขอยืนยันว่าคณะราษฎรส่วนรวมมีอุดมการณ์และปณิธานอย่างบริสุทธิ์เพื่อประชาธิปไตยสมบูรณ์ แต่การปฏิบัติเพื่ออุดมการณ์และปณิธานนั้นมีความผิดพลาดบกพร่องที่ทำให้การสถาปนารัฐธรรมนูญประชาธิปไตยนั้นต้องล่าช้ามาจนถึงวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙

แม้ว่าในระหว่างทางดำเนินนั้น คณะราษฎรส่วนรวมต้องประสบแก่การโต้อภิวัฒน์ภายในคณะและจากภายนอกคณะ แต่คณะราษฎรส่วนรวมก็ได้พัฒนาชาติไทยให้สำเร็จตามหลัก ๖ ประการดังที่ผมเสนอไว้แล้วในข้อ ๒.๒ นั้น

ขอให้ท่านทั้งหลายโปรดสังเกตว่า ภายหลังกองรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ที่ได้ล้มระบบปกครองตามรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมบูรณ์ฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ เป็นต้นมาจนถึง ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๕ ก็เป็นเวลาว่า ๓๕ ปีแล้ว ประชาธิปไตยก็ยังล้มลุกคลุกคลานตลอดมา

เกจิอาจารย์บางพวกที่แสดงว่าก้าวหน้าก็ไม่ถืออุลชนรุ่นใหม่ให้เข้าใจเหตุแท้จริงที่เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาประชาธิปไตย หากท่านเหล่านั้นมุ่งหน้าที่จะชุดเอาคณะราษฎรที่ล้มสลายไปแล้วนั้นขึ้นมาต่อสู้ด้วยการเสาะหาเรื่องที่เป็นคำบอกเล่า (Hearsay) มาเป็นหลักวิชาการใส่ความคณะราษฎรดังที่ผมได้กล่าวถึงบางประการแล้วนั้น และขัดว่าคณะราษฎรไม่ทำให้ราษฎรเข้าใจรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ราษฎรจึงเข้าใจว่า “รัฐธรรมนูญคือลูกพระยาพหลฯ” ท่านที่มีสติปัญญาที่ย่อมสังเกตเห็นตรารัฐธรรมนูญซึ่งมีพานประดิษฐานคัมภีร์รัฐธรรมนูญ ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้นั้นได้ทำขึ้นตั้งแต่คณะราษฎรยังมีหน้าที่บริหาร หรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ราษฎรไทยจึงไม่อาจเข้าใจผิดว่า “รัฐธรรมนูญคือลูกพระยาพหลฯ” ส่วนใจความสำคัญตามรัฐธรรมนูญ

นั้น เกจิอาจารย์บางจำพวกก็ไม่ควรดูหมิ่นคณะสงฆ์ที่ได้รับอาราธนาจากรัฐบาลคณะราษฎร ขอให้สิ่งวัดทุกวัดชี้แจงแก่ราษฎรและไม่ควรดูหมิ่นหัวหน้าอิสลาม, หัวหน้าคริสตศาสนิก, เจ้าหน้าที่จังหวัด, อำเภอ, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ที่มีสติปัญญาพอชี้แจงให้ราษฎรทราบใจความรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย

ผมจึงขอให้ประชาชนไทยผู้รักชาติ รักประชาธิปไตย ที่มีใจเป็นธรรม โปรดพิจารณาเป้าหมายและวิธีการให้ถูกต้อง จึงจะต้องให้บังเกิดระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ในประเทศไทยขึ้นมาได้ โดยใช้เวลาไม่เนิ่นนานกว่าที่คณะราษฎรส่วนรวมได้รับใช้ชาติและราษฎรมาแล้ว

ก่อนจบสุนทรพจน์นี้ ผมขอขอบคุณท่านประธานฯ และท่านกรรมการทุกท่านในงาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” อีกครั้งหนึ่งในความปรารถนาดีอันเป็นวัตถุประสงค์ ๕ ประการของท่าน และผมขออวยพรให้ท่านทั้งหลายรวมทั้งประชาชนชาวไทยผู้รักชาติ รักประชาธิปไตย ที่มีใจเป็นธรรม ประสบสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ และประสบความสำเร็จในการรับใช้ชาติและราษฎรให้บรรลุถึงซึ่งประชาธิปไตยสมบูรณ์ทุกประการ เทอญ.

ชานกรุงปารีส

วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕

คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน

ถอดจากเทปบันทึกเสียง สุนทรพจน์งาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย 24 มิถุนายน 2525”

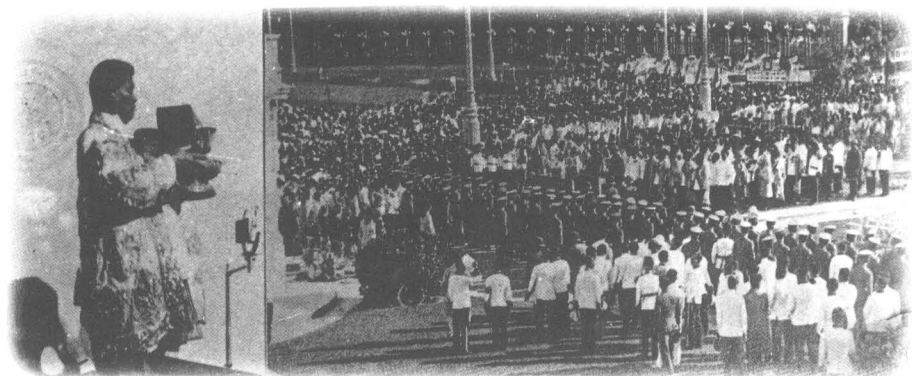
พิมพ์ครั้งแรก เอกสารรายงานสัมมนา “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” (กรุงเทพฯ : โครงการ
กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย, 2525)

หลังจากนั้นมีการตีพิมพ์อีกหลายครั้ง

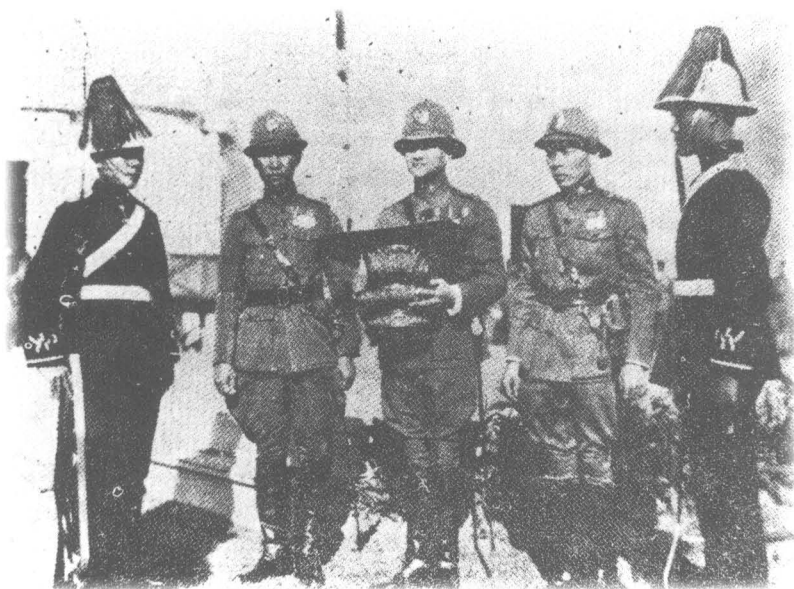

คณะผู้ไปยึดโทรศัพท์โทรเลขวัดเลียบ วันเปลี่ยนแปลงการปกครอง
๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕

ความเป็นมาของศัพท์ไทย
“ปฏิบัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”

เจ้าพระยาพิชัยญาติได้อัญเชิญรัฐธรรมนูญ
ที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์
ออกมาแสดงต่อประชาชนที่เฝ้ารออยู่ที่สนามหน้าพระที่นั่ง

อัญเชิญรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

ความเป็นมาของศัพท์ไทย “ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”

ด้วยประธานกรรมการจัดงานสังสรรค์ ชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร ประจำ พ.ศ.๒๕๑๘ ได้ขอให้ผมเขียนบทความเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกซึ่งชาวธรรมศาสตร์จะได้จัดทำขึ้น ผมมีความยินดีสนองศรัทธาโดยเขียนบทความเรื่อง “ความเป็นมาของศัพท์ไทย ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์” อันเป็นเรื่องต่อเนื่องจากการสนทนาในที่ประชุมสามัคคีสมาคม เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๘ ที่ เอดิน เบอเรอ สกอตแลนด์ คือ ได้มีบางท่านถามผมว่า ในทางชีววิทยานั้นการเปลี่ยนแปลงดำเนินไปตามวิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “อีโวลูชัน” (Evolution) คือ ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป แต่เหตุใดในทางวิทยาศาสตร์สังคมจึงมีวิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “เรฟโวลูชัน” (Revolution) บางท่านต้องการทราบว่าเหตุใดผมถ่ายทอดคำอังกฤษ “เรฟโวลูชัน” เป็นศัพท์ไทยว่า “อภิวัฒน์” แทนที่จะใช้ศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” โดยที่วันนั้นผมต้องตอบปัญหาต่างๆ รวม ๒๑ ข้อ และมีเวลาจำกัดเพียง ๕ ชั่วโมง จึงได้ตอบโดยสังเขปต่อปัญหาหนึ่งๆ ซึ่งผมขอผัดจะเขียนขยายคำตอบต่อไป

ผมจึงได้รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกันนั้นจัดทำเป็นบทความนี้ เพื่อส่งมาลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกของชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร อังกฤษประจำปี พ.ศ.๒๕๑๘ และขอให้สามัคคีสมาคมถือว่าบทความนี้เป็นคำตอบขยายความของปัญหาที่สมาชิกบางท่านได้ถามผมในที่ประชุมดังกล่าวข้างต้น

๑. ก่อนอื่นผมขอทำความเข้าใจว่า คำว่า “ศัพท์” ในภาษาไทยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า “เสียง, คำ, คำยากที่ต้องแปล; เรื่อง.” ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของศัพท์ไทยทั้ง ๔ นั้น ท่านทั้งหลายย่อมสังเกตได้ว่าเป็นเรื่องของ “คำยากที่ต้องแปล”

ใน *สังคมปฐมสหการ* มนุษย์มีคำที่พอใช้สำหรับสังคมที่พัฒนาถึงขั้นนั้น ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาเป็น ระบบทาส, ระบบศักดินา, ระบบทุนนิยม มนุษย์ก็จำเป็นต้องมีคำเพิ่มขึ้นตามลำดับเพื่อให้พอใช้ในการสัมพันธ์ระหว่างกันภายในสังคมและในการสัมพันธ์กับสังคมอื่น

ถ้าท่านเปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษขนาดเล็กกลางๆ ซึ่งบอกที่มาของคำอังกฤษ ท่านก็ย่อมสังเกตได้ว่า คำอังกฤษมากมายรับเอาคำต่างประเทศมาใช้โดยไม่เปลี่ยนแปลงรูปศัพท์บ้าง หรือแปลงเป็นคำอังกฤษบ้าง ซึ่งแสดงว่าคนอังกฤษมีคำอังกฤษแท้ๆ ไม่พอที่จะใช้เป็นสัญญาณในการสัมพันธ์ จึงต้องรับเอาคำต่างประเทศอื่นมาเป็นภาษาของตนด้วย

ส่วนภาษาไทยเดิมของเรานั้นก็มีคำที่พอใช้สำหรับสังคมปฐมสหการ, สังคมทาสและศักดินาสมาัยต้น แต่เมื่อสังคมไทยรับเอาวิธีการเศรษฐกิจ, การเมือง, วัฒนธรรม, ของอินเดียที่พัฒนามากว่าระบบทาส ศักดินาของไทยเดิม สังคมไทยจึงได้รับเอาคำบาลี, สันสกฤต, มาเป็นคำของภาษาไทย โดยไม่เปลี่ยนรูปคำบ้างหรือแปลงรูปบ้าง ภาษาบาลี สันสกฤตจึงเป็นที่ยึดแห่งหนึ่งของภาษาไทยและเป็น “คำยากที่ต้องแปล” คือเป็น “ศัพท์” ตามความหมายของราชบัณฑิตยสถานดังกล่าวมานั้น

ต่อมา ตั้งแต่บั้นปลายกรุงศรีอยุธยา คนจีนได้เข้ามาพึ่งโพธิสมภารมากขึ้น ในการติดต่อกับคนไทยนั้นคนจีนใช้ภาษาไทยแม้ว่าออกสำเนียงเพี้ยนบ้างแต่คนไทยก็เข้าใจได้ เมื่อคนจีนใช้คำไทยบางคำจนชินมาเป็นเวลาหลายร้อยปี คำไทยนั้นก็กลายเป็นคำที่คนจีนในสยามรับเอาเป็นคำในภาษาที่ตนใช้แม้ในการติดต่อกับชาวจีนด้วยกัน เช่น คนจีนที่มาพึ่งโพธิสมภารก่อน ค.ศ.๑๙๑๑ (ก่อนสมัยที่เกิดลัทธิที่เรียกว่า “ต้าห่าน” คือลัทธิที่ถือเชื้อชาติห่านซึ่งเป็นเชื้อชาติส่วนมากของประเทศจีนว่ายิ่งใหญ่กว่าเชื้อชาติอื่นๆ) นั้น ได้รับเอาคำไทย “ตลาด” โดยออกสำเนียงแต่จื๊วว่า “ตาลัก” และคำว่า “หนักเลง” ออกสำเนียงแต่จื๊วว่า “หลักเล้ง” และเรียก “หนักเลงโต” ว่า “ตัวหลักเล้ง” ฯลฯ ซึ่งเป็นคำที่จีนแต่จื๊วรุ่นเก่าได้ใช้พูดระหว่างกัน

นอกจากนั้น คนจีนรุ่นเก่าในสยามก็นิยมให้ลูกหลานเรียนหนังสือไทยที่วัด และนิยมให้ลูกหลานบวชเป็นพระภิกษุเรียนบาลีเพื่อบำเพ็ญกุศลและก็ได้รู้ภาษาบาลีอันเป็นมูลศัพท์ภาษาไทยด้วย ท่านเหล่านี้เป็นเปรียญและเป็นอาจารย์ที่ดีในภาษาไทยหลายองค์ ท่านและสานุศิษย์จึงเรียนรู้ว่า ศัพท์ไทยนั้นๆ มีความหมายอย่างไร เช่นคำว่า “จักรพรรดิ” หมายถึง “พระราชาราช” ซึ่งตรงกับภาษาจีนที่ออกสำเนียงแต่จื๊วว่า “ชื่องเต้” (ตรงกับภาษาจีนกลาง “หวงตี้”) พระมหากษัตริย์องค์หนึ่งสมัยอยุธยาทรงพระนามว่า “สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ”

ส่วนคนไทยที่ติดต่อกับคนจีนในสยามเป็นเวลาช้านานหลายร้อยปีก็รับเอาคำจีนหลายคำมาใช้ด้วย ถ้าท่านเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ท่านก็จะพบว่า มีหลายคำซึ่งเป็นภาษาจีนที่ราชบัณฑิตยสถานได้บรรจุไว้ในพจนานุกรมโดยถือว่าเป็นคำไทย เพราะเป็นคำจีนที่คนไทยสมัครใจใช้เองจนชินมาแล้วหลายร้อยปี โดยที่คนจีนมิได้ยัดเยียดให้คนไทยใช้ การคงอยู่ด้วยกันอย่างสันติระหว่างคนไทยกับคนจีนในสยามจึงราบรื่น เพราะคนจีนก็มีได้ดัดแปลงศัพท์หรือคำไทยที่ใช้ในความหมายตามมูลศัพท์แห่งภาษาไทยนั้นให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น

ต่อมาเมื่อระบบทุนในยุโรปและอเมริกาได้แผ่อำนาจเข้ามาในสยาม ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๙ สยามต้องติดต่อกับฝรั่งเหล่านั้นอันเป็นสภาพการณ์ที่คนไทยไม่มีศัพท์ไทยที่ใช้ชื่อก่อนเพื่อใช้สำหรับสภาพการณ์ใหม่ได้ คนไทยจึงอาศัยมูลศัพท์บาลีสันสกฤตตั้งเป็นศัพท์ไทยขึ้นใหม่หลายคำ เพื่อกำหนดความหมายของศัพท์ฝรั่ง นอกจากนั้นสยามได้จัดระบบการศึกษาไทยรับเอาวิชาประเภทวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ของฝรั่งมาสอนในโรงเรียนไทย จึงจำเป็นต้องคิดศัพท์ไทยขึ้นใหม่หลายคำเพื่อกำหนดศัพท์ฝรั่งนั้น เช่น ฟิสิกส์, เคมี, ชีววิทยา, คอมมิวนิสต์ ฯลฯ

ส่วนในประเทศจีนนั้นก็ได้มีการตั้งศัพท์จีนขึ้นใหม่หลายศัพท์ เพื่อกำหนดคำฝรั่ง โดยวิธีเอาคำจีนเดิมมาผสมกันเป็นศัพท์ใหม่ขึ้น ถ้ามองดูตัวอักษรก็เห็นว่าเป็นอักษรจีน แต่คำที่ผสมนั้นมีความหมายตามคำฝรั่งที่จีนถ่ายทอดมา เหมาะเจอตงซึ่งต่อต้าน “ลัทธิต้าห่าน” ได้กล่าวที่นครเยียนอาน เตือนคนจีนว่าภาษาจีนเดิมมีไม่พอที่จะถ่ายทอดคำต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องคิดศัพท์ใหม่ขึ้น ท่านยกตัวอย่างว่าคำว่า “ก้านปู” นั้นตั้งขึ้นเพื่อทับศัพท์ฝรั่ง “Cadre” (ออกสำเนียงอังกฤษ “กาดเดอร์” มาจากฝรั่งเศส “กาเดรอะ”) แปลว่าพนักงาน เหมาะเจอตง จึงชักชวนให้สานุศิษย์เรียนภาษาต่างประเทศเพื่อให้รู้ความหมายอันเป็นที่มาของศัพท์จีนใหม่ เหมาะเจอตงถือหลักการต่อสู้ระบบทุนที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาดเป็นบรมณานาทุนหรือจักรวรรดินิยม ไม่ว่าเจ้าสมบัติ นายทุนผูกขาดนั้นเป็นคนผิวขาวหรือผิวเหลือง ท่านมิได้ต่อต้านคนฝรั่งไปทั้งหมด โดยท่านแยกคนที่ไม่ใช่เจ้าสมบัตินายทุนออกจากพวกชนิด หลังนี้ ท่านมิได้ต่อต้านภาษาฝรั่งหรือภาษาต่างประเทศ นักเรียนไทยที่ศึกษาอยู่ในยุโรปเวลานี้ก็ย่อมรู้ว่าขณะนี้รัฐบาลจีนได้ส่งนักเรียนจีนหลายคนมาศึกษาในหลายประเทศยุโรปตะวันตก ฉะนั้นผู้ใดคัดค้านนักเรียนไทยในต่างประเทศที่เรียนอย่างจริงจัง ผู้คัดค้านกระทำเกินเลยกว่าเหมาะเจอตง และเป็นการที่ไม่ยอมทำแนวร่วมกับผู้ได้ศึกษาจากต่างประเทศซึ่งสามารถทำคุณประโยชน์แก่ชาติ และราษฎรไทยตามสาขาวิชาที่ได้เล่าเรียน

คนที่ห่างไกลเหมาเจ๋อตงมักจะเข้าใจผิดว่าท่านรู้แต่ภาษาจีน แต่ความจริงท่านรู้ภาษาต่างประเทศและอ่านตำราต้นฉบับที่เป็นภาษาต่างประเทศตั้งแต่วัยหนุ่มซึ่งท่านเป็นพนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยปักกิ่ง และท่านใช้เวลาว่างเรียนภาษาต่างประเทศเพิ่มเติมตลอดเวลาจนเข้าวัยชรา มิใช่ท่านเรียนลัทธิมาร์กซ์-เลนิน โดยवानให้คนอื่นแปลให้ เพราะผู้แปลอาจแปลศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะผิดไปได้ ซึ่งจะทำให้เข้าใจระบบนั้น ผิดไปทั้งระบบหรือผิดในส่วนสำคัญของระบบได้

อนึ่ง เราควรยอมรับว่าต้นฉบับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติก็ดี วิทยาศาสตร์สังคมก็ดี ซึ่งชาวเอเชียสมัยนี้รับเอามาก็เป็นตำราที่มีต้นฉบับภาษาต่างประเทศ คำใดที่เป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะ (เทคนิคัล เทอม) ที่คนไทยยังไม่ชินมาเป็นเวลาช้านานแล้วก็ดี หรือเป็นคำกำกวม ก็ดี ถ้าจะถ่ายทอดเป็นภาษาไทยก็ควรเขียนคำตามต้นฉบับไว้ในวงเล็บ ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านที่สามารถเทียบกับต้นฉบับคำต่างประเทศจะได้เข้าใจดีขึ้น และจะได้ช่วยกันค้นคว้าให้สมบูรณ์ขึ้น

๒. เมื่อก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ สยามอยู่ในระบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์สืบต่อกันมาตั้งแต่ระบบทาสศักดินาเป็นหลายพันปี การเปลี่ยนระบบสังคมจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยนั้นยังไม่เคยมี การเปลี่ยนแปลงที่เคยมี ก็แต่เปลี่ยนสถาบันพระมหากษัตริย์ของราชวงศ์หนึ่งมาเป็นอีกราชวงศ์หนึ่ง หรือเปลี่ยนองค์พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์เดียวกัน ฉะนั้น จึงไม่มีศัพท์ไทยเฉพาะที่จะเรียกการเปลี่ยนระบบสังคมจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย หรือมาเป็นระบบประชาธิปไตยชนิดอื่นๆ ซึ่งต่างกับชาวยุโรปที่มีศัพท์ว่า “เรฟโวลูชัน” ก่อนสยาม ดังนั้นคนไทยสมัยก่อนนั้นที่ต้องการกล่าวถึงเรื่องที่คนอังกฤษเรียกว่า “เรฟโวลูชัน” ก็ใช้วิธีทับศัพท์นั้น หรือบางคนก็เรียกตาม วรรณะศักดิ์นาสำหรับผู้ที่ทำการไม่สำเร็จว่า “กบฏ, ก่อกำเริบ” แต่ผู้ทำการสำเร็จเรียกว่า “ปราบดาภิเษก”

พระปกเกล้าฯ ได้ทรงมีพระราชวิจารณ์การเปลี่ยนระบบบริหารแผ่นดินของพระพุทธเจ้าหลวง (รัชกาลที่ ๕) ว่ามีลักษณะเป็นการ “พลิกแผ่นดิน” โดยพระองค์ทรงเขียนไว้ในวงเล็บว่า “Revolution”

ส่วนในประเทศจีนก่อน ค.ศ.๑๙๑๑ นั้น การปกครองแผ่นดินเป็นไปตามระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งมี “จักรพรรดิ” เป็นประมุขสืบต่อๆ มาหลายพันปีเช่นเดียวกับสยามก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ฉะนั้น ชุนยัตเซินที่นำราษฎรจีนต่อสู้ระบบจักรพรรดิจีนมาเป็นสาธารณรัฐ จึงได้อำนาจจีนเดิม ๒ คำ ที่เรียกตามภาษากลางว่า “เก๋อมิ่ง” 革命 แต่จึงออกสำเนียงว่า “เก็กเหม็ง” แปลตามตัวว่า “การตัดชีวิต” มาเป็นศัพท์ที่เรียกการกระทำที่เปลี่ยนแปลงระบบสังคมเช่นนั้น ท่านย่อมสังเกตว่าหนังสือจีนมีลักษณะเป็นภาพวาดผันแปรมาจากโบราณหลายศตวรรษ ถ้าพิจารณาอักษร “เก๋อมิ่ง” 革命 ให้ดีจะเห็นว่าแสดงร่องรอยถึง “การตัดชีวิต” ฉะนั้นคนจีนที่ไม่ทราบคำว่า “เก๋อมิ่ง” 革命 หรือ “เก็กเหม็ง” นั้น ชุนยัตเซินนำมาใช้เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษ “เรฟโวลูชัน” แล้ว หากมองจากตัวอักษรที่วาดขึ้นนั้นก็อาจทำให้สะท้อนถึงทางจิตและความนึกคิดว่าเป็นการประหารระบบเก่าให้หมดไปประดุจการตัดชีวิต

ผมซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะราษฎรให้เขียนแถลงการณ์เห็นว่าการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยนั้น มีลักษณะตามที่คนอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน เรียกว่า “Revolution” ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังไม่มีคณะหรือพรรคใดทำการสำเร็จมาก่อน จึงยังไม่ควรคิดศัพท์ขึ้นใหม่ในขณะนั้นซึ่งคนไทยไม่เข้าใจ สมควรที่จะใช้วลีที่ประกอบด้วยคำไทยธรรมดาสามัญว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน” แต่วลีนี้ยาวไปจึงตัดคำว่า “แผ่นดิน” ออก คงเหลือ “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” และเรียกสมาชิกแห่งคณะราษฎรว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” โดยย่อว่า “ผู้ก่อการ” เท่านั้น คือเป็นเพียงผู้เริ่มก่อ ให้มีการเปลี่ยนระบบเก่าเพื่อเข้าสู่ระบบใหม่ที่จะต้องพัฒนาต่อไป

๓. ภายหลังเปลี่ยนการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว ประมาณ ๑-๒ เดือน พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ขณะดำรงฐานันดรศักดิ์ “หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร” ได้แสดงปาฐกถาที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการเปลี่ยนการปกครองดังกล่าวนั้น พระองค์ทรงวินิจฉัยว่า การเปลี่ยนนั้นเป็นการเปลี่ยนหลักมูลของการ ปกครองแผ่นดิน ตรงกับที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Revolution” (ออกสำเนียงว่า “เรฟโวลูชัน”) จึงได้ทรงบัญญัติศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษนั้น

พระองค์ยังได้บัญญัติศัพท์ไทยว่า “รัฐประหาร” เพื่อถ่ายทอดคำ อังกฤษที่ชาวอังกฤษใช้ทับศัพท์ฝรั่งเศส “Coup d’Etat” (ออกสำเนียง กูปี เดตาด์) ซึ่งแปลตามตัวว่า “การเชกหรือการกระแทกรัฐ” โดยนัย หมายถึง “วิธี” ยึดอำนาจรัฐโดยฉับพลันซึ่งต่างกับวิธียึดอำนาจรัฐโดย สงครามกลางเมือง (Civil War)

๔. ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๔๗๕ กระทรวงธรรมการแห่ง รัฐบาลคณะราษฎรได้มีคำสั่งตั้ง “กรรมการชำระปทานุกรม” โดยเชิญ พระเจ้าวรวงศ์เธอองค์นั้นเป็นประธาน ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๗๗ รัฐบาล นั้นได้ตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นซึ่งรับงานชำระปทานุกรมต่อจากกรรมการ ที่กระทรวงธรรมการได้ตั้งขึ้น ราชบัณฑิตยสถานจึงได้ตั้งกรรมการชุดเดิม ให้เป็นกรรมการชำระปทานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน แล้วต่อมาก็ได้ตั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิในทางภาษาศาสตร์เป็นกรรมการเพิ่มเติมขึ้นอีก พระเจ้า วรวงศ์เธอองค์นั้นก็ทรงเป็นประธานกรรมการตลอดมาจนถึง พ.ศ.๒๔๙๐ ที่ทรงจากประเทศไทยไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตันชั่วคราว หนึ่ง แต่เมื่อเสด็จกลับประเทศไทยแล้วก็ทรงเป็นกรรมการต่อไปอีก จน ราชบัณฑิตยสถานได้จัดทำปทานุกรมซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็น “พจนานุกรม” เสร็จ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.๒๔๙๓

ราชบัณฑิตยสถานได้บรรจุคำว่า “ปฏิวัติ” ไว้ในพจนานุกรมโดย ให้ความหมายดังต่อไปนี้ “ปฏิวัติ” น. การหมุนกลับ, การผันแปร เปลี่ยนหลักมูล (ป. ปฏิวัติ)

พจนานุกรมฉบับนั้นได้ให้ความหมายของคำว่า “ปฏิ”ไว้ดังต่อไปนี้
“ปฏิ - เป็นอุปสรรคในภาษาบาลีใช้นำหน้าศัพท์อื่น แปลว่า
เฉพาะ, ตอบ, ทวน, กลับ”

ดังนั้นผู้อ่านย่อมสังเกตได้ว่าตามมูลศัพท์บาลีอันเป็นที่มาของคำ
“ปฏิวัติ” นั้นหมายถึง การหมุนกลับ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถอย
หลัง ส่วนในความหมายว่า “การผันแปรเปลี่ยนหลักมูล” นั้นราช
บัณฑิตยสถานเดิมความนี้ไว้เป็นความหมายอันดับรองภายหลังความหมาย
ว่า “การหมุนกลับ”

๕. เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยได้
พิมพ์หนังสือชื่อ “บัญญัติศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์” ซึ่ง
พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปฯ ทรงนิพนธ์คำนำ ปรากฏว่าคณะ
กรรมการฯ ได้บัญญัติศัพท์ไทยสยามว่า “การหมุนรอบ รอบหมุน” เพื่อ
ถ่ายทอดคำอังกฤษ “Revolution” โดยมีหมายเหตุในวงเล็บว่า ว.ค. ที่
ย่อมาจากคำว่า วิทยาศาสตร์, คณิตศาสตร์ ทั้งนี้แสดงว่าคณะกรรมการฯ
ได้ถ่ายทอดคำอังกฤษนั้นเพียงเฉพาะความหมายทางวิทยาศาสตร์และ
คณิตศาสตร์เท่านั้น มิได้ถ่ายทอดความหมายทางสังคมศาสตร์

ต่อมาวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๑๗ ราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์
หนังสือชื่อ “บัญญัติศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์” โดยมีคำนำ
ของพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ในตำแหน่งนายก
ราชบัณฑิตยสถานและประธานกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย ใน
หนังสือเล่มนั้นปรากฏว่าคำว่า “Evolve” บัญญัติเป็นศัพท์ไทยว่า “วิวัฒน์”
แต่คำว่า “Revolution” นั้นไม่ปรากฏว่าบัญญัติศัพท์ไทยไว้ จึงน่าจะคิดว่า
คำอังกฤษนี้ราชบัณฑิตยสถานอาจกำลังปรึกษาที่จะบัญญัติศัพท์ไทยขึ้นใหม่
ซึ่งมิใช่คำว่า “ปฏิวัติ” ก็อาจเป็นได้ เพราะมูลศัพท์ของคำว่า “ปฏิวัติ” นี้
หนักไปในทาง “การหมุนกลับ” จึงทำให้ตีความได้ว่าการผันแปรเปลี่ยน
หลักมูลของคำว่า “ปฏิวัติ” เป็นการผันแปรชนิดถอยหลังกลับไปเป็น
ระบบเก่าหรือทำนองระบบเก่า

๖. ผมขอให้ท่านที่ได้ฟังปาฐกถาของผม และท่านที่ทราบว่ คำว่า “เกือมิ่ง” 革命 หรือ “เก็กเหมิ่ง” นั้น ซุนยัตเซ็นใช้เพือถ่ายทอด คำอังกฤษ “เรฟวูลูชัน” (Revolution) โปรตเปิดพจนานุกรมภาษา อังกฤษที่ให้ความหมายของคำนี้ไว้ ท่านก็จะพบว่าคำอังกฤษนี้มีความ หมายหลายอย่าง อาทิ (๑) ความเคลื่อนไหวก้าวหน้า (โพเรสสึฟ) ขององค์กายที่หมุนรอบแกน (๒) การโคจรเป็นวงรอบแกนของโลกและ ดาว (๓) การเปลี่ยนหลัคมูล (Fundamental Change) แห่งระบบ การเมืองหรือแห่งรัฐบาล หรือแห่งระบบรัฐธรรมนูญ (๔) การล้มรัฐบาล หรือผู้ปกครองประเทศโดยผู้ถูกปกครองเข้ามามีอำนาจ พจนานุกรม ภาษาอังกฤษบางฉบับให้ตัวอย่างของการที่คนอังกฤษเรียกว่า “เรฟวูลูชัน” ไว้เช่น “เรฟวูลูชันอเมริกัน (ค.ศ.๑๗๗๕-๘๓)”, “เรฟวูลูชันอังกฤษ (ค.ศ.๑๖๘๘)” ที่ต่อสู้ระหว่างราชฎรอังกฤษกับพระเจ้าเจมส์ที่ ๒, “เรฟวูลูชันฝรั่งเศส (ค.ศ.๑๗๘๙-๙๙)”, “เรฟวูลูชันรัสเซีย (ค.ศ.๑๙๑๗)” ฯลฯ (๕) การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้ายิ่งใหญ่ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค แห่งการผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น “Industrial Revolution” (เรฟวูลูชัน อุตสาหกรรม) ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๘ โดยมีผู้คิดเครื่องจักรกลกำลัง ไอน้ำซึ่งเป็นการเปลี่ยนวิธีการผลิตยิ่งใหญ่จากการผลิตเศรษฐกิจคักดินา ที่ใช้เครื่องมือหัตถกรรม

ท่านที่อ่านต้นฉบับภาษาอังกฤษ, ฝรั่งเศส, เยอรมัน, ของเมธี วิทยาศาสตร์สังคมต่างๆ รวมทั้งของมาร์กซ์, เองเกิลส์, เลนินหรือจาก คำแปลที่ท่านเหล่านี้ตรวจแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าท่านเหล่านี้ใช้คำที่เขียนเป็น อักษรว่า “Revolution” นั้นตามความหมายที่ผมกล่าวข้างบนนั้น เช่น มาร์กซ์เรียกการเปลี่ยนระบบสังคมฝรั่งเศสจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ค.ศ.๑๗๘๙ ว่า “เรฟวูลูชัน” และ เรียกการต่อสู้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เยอรมัน ค.ศ.๑๘๔๘ ว่า “เรฟวูลูชัน” ฯลฯ พจนานุกรมภาษาอังกฤษบางฉบับให้ ความหมายว่าการเปลี่ยนระบบสังคมโดยวิธีใช้กำลัง (By Force) แต่

มิได้บอกว่าการใช้กำลังนั้น จะต้องทำโดยวิธีสงครามภายในหรือวิธีรัฐประหาร

๗. คณะราษฎรไม่ประสงค์จะผูกขาดศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” ที่พระเจ้าวรวงศ์เธอองค์นั้นบัญญัติขึ้น แม้ว่าคณะนี้มีอำนาจในรัฐบาลอยู่ จนกระทั่งเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งมีทางที่จะใช้ศัพท์ “ปฏิวัติ” เรียกการกระทำของตน แต่คณะราษฎรก็คงเรียกการกระทำของตนเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” ตามการกระทำที่เป็นจริงว่าเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และสมาชิกคณะราษฎรก็ได้ทงตนในการที่จะเรียกตนเองว่า “นักปฏิวัติ” คือคงเรียกว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” หรือเรียกย่อๆ ว่า “ผู้ก่อการ”

ชาวยุโรปที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ก็เรียกการนั้นว่า “เรฟโวลูชัน” เอกสารของผู้ใหญ่จีนก็เรียกการนั้นว่า “เก๋อมิ่ง” 革命 หรือออกสำเนียงแต้จิ๋วว่า “เก็กเหม็ง”

แต่ภายในประเทศไทยเองนั้น ภายหลังที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งให้สิทธิประชาธิปไตยแก่พลเมืองในการนับถือลัทธิการเมือง และในการตั้งพรรคการเมืองโดยไม่จำกัดลัทธิแล้ว ท่าน ส.ส. แห่งพรรคประชาธิปัตย์ผู้หนึ่งได้ลาออกจากพรรคนั้นแล้ว ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการกลางของอีกพรรคหนึ่ง แล้วท่านแต่งหนังสือชื่อ “ชีวทัศน์” ที่สานุศิษย์ของท่านใช้เป็นบทเรียน นอกจากนั้นท่านได้ให้ทรศนะแก่สานุศิษย์อีกว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้นไม่ใช่สิ่งที่ท่านเรียกเป็นศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” โดยอ้างตามอัตโนมติของท่านว่า ทฤษฎีมาร์กซ์ถือว่าการจะเป็นปฏิวัติได้ต้องมี “การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต” แม้ต่อมาท่านผู้นี้ถูกพรรคของท่านประกาศให้ออกจากพรรค แต่ท่านมีสานุศิษย์มากที่ยังถือทรศนะตามท่าน ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนักวิชาการ จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ สานุศิษย์บางคนของท่านมาพบผมที่ซานกรุงปารีส ก็แสดงว่ายึดถือคำขวัญว่า “การเปลี่ยนแปลง ๒๔

มิถุนายนไม่ใช่ปฏิวัติ เพราะไม่มีการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต” ผมจึงถามผู้มาพบว่าเขาเฝ้าว่าการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตคืออะไร ท่านผู้นั้นตอบไม่ตรงกับหลักสสารธรรมประติการและวิวรรตการ เพราะได้รับความรู้มาเพียงเป็นคำขวัญดังกล่าวแล้ว ผมจึงขอถือโอกาสชี้แจงตามที่ผมอ่านต้นฉบับของเมธีแห่งลัทธิเห็นว่าเรื่อง “การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต” นั้น หมายถึงการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ คือ เมธีอธิบายว่า การที่มนุษย์จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานของสังคมจากระบบหนึ่งมาสู่อีกระบบหนึ่งก็เพราะ “พลังการผลิต” (Productive Forces) ซึ่งประกอบด้วย “เครื่องมือการผลิต” (Instruments of Production) และบุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือนั้นได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงขึ้นก่อน จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต (ทางเศรษฐกิจ) ให้สอดคล้องกัน มิฉะนั้นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็เกิดขึ้นเมธีได้กล่าวว่า ระบบสังคม (ทางเศรษฐกิจ) มี ๔ ประเภทพื้นฐานสำคัญ ซึ่งในต้นฉบับภาษาอังกฤษท่านใช้คำว่า “Main Types” (เมนไทป์) ท่านที่รู้ภาษาอังกฤษพอสมควรก็ย่อมรู้ว่า คำอังกฤษนี้หมายถึงประเภทพื้นฐานสำคัญซึ่งภายในแต่ละประเภทก็มีหลายชนิดและหลายชนิดปลีกย่อย ประเภทพื้นฐานสำคัญนี้มี ๔ ประเภทคือ ระบบปฐมสหการ, ระบบทาส, ระบบศักดินา, ระบบทุนนิยม, ระบบสังคมนิยม

เมธีกล่าวว่า ในสมัยเครื่องมือหินและโลหะอย่างหยาบนั้นมนุษย์ก็มีความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจตามระบบปฐมสหการ ต่อมามนุษย์พัฒนาเครื่องมือการผลิตให้มีสมรรถภาพและก้าวหน้าตามลำดับ มนุษย์ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตให้สอดคล้องกันตามลำดับเป็นระบบเศรษฐกิจทาส, ระบบเศรษฐกิจศักดินา และเมื่อมนุษย์สามารถทำเครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำได้ มนุษย์ก็ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตมาเป็นระบบทุนนิยม ต่อมาเครื่องมือการผลิตพร้อมด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ ความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมซึ่งเจ้าสมบัตินายทุนที่พัฒนาทุนของตนเป็นทุนผูกขาดไว้ในกำมือของคนจำนวนน้อย

แห่งสังคม แต่คนส่วนมากของสังคมต้องตกอยู่ภายใต้การกดขี่เบียดเบียนของเจ้าสมบัติที่พัฒนาเป็นนายทุนผูกขาดเป็นบรมชนาภาพหรือจักรวรรดินิยมนั้น การผลิตของสังคมก็ตกต่ำไม่พอแก่ความต้องการของปวงชนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้น ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้สังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (Means of Production) เพื่อสังคมอำนวยความสะดวกและปันผลการผลิตให้แก่ปวงชนตามความเป็นธรรมแก่ความสามารถของแต่ละคนที่ทำงานให้สังคมและให้สวัสดิการแก่ปวงชนคือเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมมาเป็นความสัมพันธ์การผลิตสังคมนิยม เมื่อความสัมพันธ์การผลิตเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานของสังคมต้องเปลี่ยนไปแล้ว ระบบการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องบนก็ต้องเปลี่ยนไปตาม แต่ถ้าระบบเศรษฐกิจคงที่อยู่ บุคคลและราษฎรที่ก้าวหน้าก็อาจผืนกันทำการเปลี่ยนระบบการเมืองขึ้นก่อนเพื่อใช้อำนาจการเมืองเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการพัฒนาของ “พลังการผลิต” ซึ่งสามารถแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของปวงชนแห่งสังคมได้

ผมจึงขอให้ท่านที่ถือคำขวัญว่าการปฏิวัติจะต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตนั้น ให้ศึกษาจากนักวิชาการของท่านด้วยว่าการเปลี่ยนระบบจักรพรรดิจีนมาเป็นสาธารณรัฐ นำโดยซุนยัตเซ็นนั้น นอกจากล้มระบบจักรพรรดิจีนแล้วได้มีการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจศักดินาระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนาอย่างไรบ้าง และระหว่างนายทุนจีนกับกรรมกรจีนอย่างไรบ้าง และระหว่างจักรวรรดินิยม (Imperialiste) กับมวลราษฎรจีนอย่างไรบ้าง

เท่าที่ทราบนั้นสนธิสัญญาไม่เสมอภาคระหว่างจีนกับจักรวรรดินิยมสัมพันธมิตรหลายชาติได้ยกเลิกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือภายหลังที่สยามได้จัดการทำสนธิสัญญาเสมอภาคกับจักรวรรดินิยมนานาชาติแล้วหลายปี ส่วนความสัมพันธ์การผลิตศักดินาและทุนนิยมนั้น ก็ปรากฏว่าตลอดเวลาที่รัฐบาลก๊กมินตั๋งที่สืบต่อจากซุนยัตเซ็นนั้นไม่เคยทำเลย

จนกระทั่งรัฐบาลของราชวงศ์จิ้นที่ต้งขึ้นเมื่อ ค.ศ.๑๙๔๙ เป็นผู้เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต ส่วนรัฐบาลของคณะราษฎรได้จัดการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตศักดินาที่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหลายในสังคมมาเป็นระบบที่พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยได้ออกกฎหมายห้ามยึดทรัพย์สินของกสิกร ได้ยกเลิกอากรค่านาและเงินรัชูปการซึ่งเป็นซากของการ “ส่งส่วย” ตามระบบเศรษฐกิจศักดินา

แม้คณะราษฎรจะยังไม่สมบูรณ์ในการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตศักดินาและทุนนิยม ถ้าท่านที่มาพบผมมีใจเป็นธรรมก็จะเห็นว่า คณะราษฎรได้กระทำการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจมากกว่าการเปลี่ยนจักรพรรดิจิ้นนำโดยซุนยัตเซ็น แต่เหตุใดท่านเรียกการเปลี่ยนระบบจักรพรรดิจิ้นนำโดยซุนยัตเซ็นว่า “ปฏิวัติ” แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของสยามนำโดยคณะราษฎรจึงถูกตักอันดับว่าไม่ใช่สิ่งที่ท่านผู้นั้นเรียกว่า “ปฏิวัติ”

๘. ท่านที่เป็นอดีตกรรมการกลางของพรรคซึ่งมีฐานะเป็นนักวิชาการนั้น อย่างน้อยก็ต้องอ่านหนังสือชื่อ “ปัญหาเลนิน” ซึ่งสตาลินแต่งไว้ อันเป็นหนังสือที่สมาชิกอันดับกรรมการต้องศึกษา ท่านก็น่าที่จะแจ้งความจริงทางวิชาการให้สาธุศิษย์ของท่านทราบว่า เมื่อนั้นๆได้อธิบายถึงลักษณะที่เป็น “เรฟโวลูชัน” ซึ่งบางท่านแปลว่า “ปฏิวัติ” นั้น ตามที่เมธีกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

(๑) มาร์กซสนับสนุนขบวนการกู้ชาติของชาวโปแลนด์และชาวฮังการีที่ต่อสู้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เมื่อกลางศตวรรษที่ ๑๙ นั้นว่าเป็น “ชาติเรฟโวลูชันนารี” (Revolutionary Nations)

(๒) สตาลินอธิบายว่าขบวนการกู้อิสรภาพของชาติภายใต้แอกจักรวรรดินิยมนั้นไม่จำเป็นต้องมีชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (กรรมาชีพ) เป็นส่วนประกอบ หรือจำเป็นต้องมีแผนการสถาปนาสาธารณรัฐ ท่านยกตัวอย่างว่า การที่กษัตริย์ (เอมีร์) แห่งอาฟกานิสถานต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษเพื่อเอกราชของชาตินั้นเป็น “การต่อสู้ทางเรฟโวลูชันนารี” (Re-

volutionary Struggle) แม้ว่ากษัตริย์นั้นและผู้ร่วมมือของพระองค์มี
พระศนะราชาธิปไตย

(๓) สตาลินยกตัวอย่างว่า พ่อค้าและปัญญาชนเจ้าสมบัติอียิปต์
ที่ต่อสู้จักรวรรดิอังกฤษเพื่อเอกราชของชาตินั้นเป็น “การต่อสู้ทางเรฟ
โวลูชันนารี” (Revolutionary Struggle) แม้บุคคลที่ต่อสู้นั้นจะคัดค้าน
ระบบสังคมนิยม

(๔) สตาลินยกตัวอย่างว่าการเรียกร้องให้มีรัฐสภา “ดูมา” สมัย
ที่พระเจ้าซาร์เป็นมหาบรมคักดินาใน ค.ศ.๑๙๐๕ นั้น เป็น “การ
เรียกร้องทางเรฟโวลูชันนารี” (Revolutionary Demand)

(๕) สตาลินอ้างคำของเลนินว่า “ทุก ๆ ก้าวที่ดำเนินก้าวหน้าตาม
แนวทางปฏิรูปภาพนั้นเป็นก้าวหนึ่งทางเรฟโวลูชันนารี (Revolutionary
Step)”

ท่านผู้อ่านย่อมเห็นได้ว่า เมื่อดึงกล่าวนามมาแล้วนั้นมิได้กล่าวว่า
การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็นเครื่องชี้ลักษณะของ “เรฟโวลูชัน”
เพราะการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตอาจเป็นการเปลี่ยนที่ก้าวหน้าหรือ
ถอยหลังไปสู่ระบบเก่าก็ได้ เช่นการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตสังคม
นิยมให้ถอยหลังกลับสู่ทุนนิยม หรือการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต
ทุนนิยมให้กลับสู่ระบบเศรษฐกิจคักดินา ฯลฯ ฉะนั้นหลักที่เมื่อนั้นให้ไว้
ในการพิจารณาลักษณะของ “เรฟโวลูชัน” คือ

(๑) ทุก ๆ ก้าวที่ดำเนินตามแนวทางปฏิรูปภาพของมนุษย์ก็ถือว่าเป็น
เป็นก้าวหนึ่งทางเรฟโวลูชัน

(๒) ความรู้เบื้องต้นที่ชาวมาร์กซ์จะต้องมี คือ การพิจารณา
ปรากฏการณ์ทางสังคมจะต้องพิจารณาตามสภาพ, ท้องที่, กาละ, ของ
แต่ละสังคม ฉะนั้นสตาลินจึงวินิจฉัยว่า การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ
อาฟกานิสถานนำโดยกษัตริย์ (เอมีร์) และสาวกที่นิยมสถาบันพระมหาก
ษัตริย์ซึ่งต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษที่ยกกองทหารมารุกรานนั้นว่าเป็น
การต่อสู้ทาง “เรฟโวลูชัน” เพราะสภาพของอาฟกานิสถานสมัยนั้นยัง
ไม่มีอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ จึงยังไม่มี “เจ้าสมบัติ”
(Bourgeois, Modern capitalist) ซึ่งเป็นนายทุนสมัยใหม่และยังไม่มี

“ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” (โพรเลตารียาต์) ซึ่งเป็นกรรมกรสมัยใหม่ ฉะนั้น
เท่าที่กษัตริย์และสาวกของพระองค์ทำการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติสมัยนั้น
ก็ถือว่าเป็นการก้าวหน้าทางเรฟโวลูชัน

ถ้าเรานำหลักที่สตาลินวินิจฉัยนั้นมาประยุกต์แก่สมัยรัชกาลที่ ๕
ซึ่งได้ต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษฝรั่งเศสตามวิธีของพระองค์จนสยามคง
ความเป็นเอกราชทางนิตินัย ซึ่งคนไทยและลูกหลานจีนได้อาศัยอยู่ใน
สยามที่เป็นประเทศเอกราชทางนิตินัยนั้น ก็นับว่ารัชกาลที่ ๕ ได้ทรง
ต่อสู้ทางเรฟโวลูชันตามสภาพที่พระองค์และปวงชนชาวไทยสมัยนั้น ได้
ยอมเสียสละชีวิตกระทำตามสภาพของตน ซึ่งต่างกับจักรพรรดิจีน

(๓) การที่มาร์กซ์สนับสนุนชาวโปแลนด์และชาวฮังการีเมื่อศตวรรษที่
๑๙ ซึ่งต่อสู้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น แม้ประเทศทั้งสองมีอุตสาหกรรม
สมัยใหม่และมีชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต์) ซึ่งเป็นกรรมกร
สมัยใหม่ แต่ตามสภาพแวดล้อมของโปแลนด์และฮังการีสมัยนั้นการ
เปลี่ยนสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยเจ้าสมบัติ ก็เป็นการ
ก้าวหน้าพอแก่สภาพขณะนั้น

(๔) ท่านที่เห็นด้วยกับข้อดีของการของพรรคหนึ่งซึ่งอธิบายไว้
ในหนังสือ “ชีวิตศน์” ถึงทฤษฎี “ไดอาเล็กติคัล แอนด์ ฮิสตอริคัล
แมทีเรียลลิสม์” ว่า “วัตถุนิยมวิภาษและประวัติศาสตร์” นั้น ก็เป็น
เสรีภาพของท่านที่จะเห็นเป็นเช่นนั้นได้ แต่ผมขอให้ท่านศึกษา “ประวัติ
ศาสตร์” เพียงเบื้องต้นเป็นอย่างน้อยให้สมกับชื่อเรื่องที่ท่านตั้งเป็นศัพท์
ไทยไว้ โดยเฉพาะกรณีแห่งการเปลี่ยนระบบสังคมของฝรั่งเศส เมื่อ
ค.ศ. ๑๗๘๙ ซึ่งบางท่านยอมให้เป็นสิ่งที่ท่านเรียกได้ว่า “ปฏิวัติ” นั้น
ผมก็ขอให้ท่านศึกษาประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสโดยสังเขปต่อไปนี้

ก. เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ “สมัชชานันดรทั่วไป”
(*États Generaux*) ซึ่งประกอบด้วยเจ้าศักดินา ข้าราชการ และบรรพชิต
และเจ้าสมบัติ (บัวร์จัวส์) ซึ่งเป็นผู้แทนราษฎรได้มีการประชุมกันและมีการ
ขัดแย้งเกี่ยวกับระบบการเมืองเก่าที่จะต้องเปลี่ยนเป็นระบบประชาธิปไตย
โดยยังคงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต่อมาในวันที่ ๙ กรกฎาคม ปีนั้น

สภาฐานันดรทั่วไปซึ่งเจ้าสมบัตติ (บูร์จัวส์) เป็นผู้แทนราษฎรมีเสียงข้างมาก ได้ลงมติให้เปลี่ยนสภาพของสภานั้นเป็น “สภารัฐธรรมนูญแห่งชาติ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติและร่างรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

วันที่ ๑๔ กรกฎาคมปีนั้น ราษฎรกรุงปารีสได้โจมตีคุกบาสตีย์ลซึ่งถือว่าเป็นอนุสรณ์แห่งการกดขี่ทารุณของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แล้วสถาปนาการปกครองตนเองของกรุงปารีส (๑๗๘๙) สภารัฐธรรมนูญได้ออกกฎหมายหลายฉบับเลิกสิทธิพิเศษของระบบศักดินา และได้ประกาศรัฐธรรมนูญฉบับ ๓ กันยายน ค.ศ.๑๗๙๑ ให้ฝรั่งเศสเป็นระบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

การกระทำที่เริ่มตั้งแต่พฤษภาคม ค.ศ.๑๗๘๙ มาจนถึงตอนนี้ ทั้งโลกก็เรียกกันว่าเรฟโวลูชัน ท่านที่ศึกษาประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสจากภาษาจีน ก็ขอให้ตรวจดูว่าจีนเรียกการเปลี่ยนแปลงของฝรั่งเศสโดยสภารัฐธรรมนูญว่าเป็น “เก๋อมิ่ง” หรือมิใช่

ข. ใน ค.ศ.๑๗๙๒ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และพระราชินีองตัวเนตต์ ได้ทรงติดต่อกับออสเตรียให้ยกกองทัพเข้ามาปราบราษฎรฝรั่งเศส จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐสภาฝรั่งเศสต้องให้พระมหากษัตริย์งดใช้พระราชอำนาจชั่วคราว แต่ต่อมาฝรั่งเศสจำเป็นต้องทำสงครามกับออสเตรีย ราษฎรฝรั่งเศสจึงเรียกร้องให้ล้มสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาปนาสาธารณรัฐขึ้น ถ้าท่านผู้ใดถือว่าการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญมิใช่สิ่งที่ท่านเรียกว่า “ปฏิวัติ” ท่านก็ย่อมเห็นว่า “ปฏิวัติ” ฝรั่งเศสเพิ่งเริ่มเมื่อ ค.ศ.๑๗๙๒ ต่างกับที่ทั่วโลกนับว่าเรฟโวลูชันเริ่มตั้งแต่ ค.ศ.๑๗๘๙ อย่างไรก็ตามวิธีที่ฝรั่งเศสสามารถสถาปนาสาธารณรัฐนั้น มิใช่มวลราษฎรฝรั่งเศสยกกำลังมาพิชิต หากเป็นไปโดยมวลราษฎรเรียกร้องให้รัฐสภาลงมติสถาปนาสาธารณรัฐ

ค. เมื่อฝรั่งเศสสถาปนาเป็นสาธารณรัฐแล้ว ก็ต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองภายในกับภายนอกหลายประการ คณะบริหารประเทศต้องเปลี่ยนกันหลายชุด ชนิดล้มลุกคลุกคลานในระหว่าง

เวลา ๙ ปี โดยเฉพาะการเศรษฐกิจนั้นไม่ได้เตรียมตัวมีแผนการแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจไว้ให้ดีกว่านั้น เศรษฐกิจที่ทรุดอยู่แล้วก็ยิ่งทรุดหนักลงไปอีก บัตรแทนเงินตราที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “อัสซิกญาต์” (Assignat) ที่มีค่าลดลงมากอยู่ก่อนแล้วนั้น เมื่อรัฐบาลเก็บภาษีอากรได้ไม่พอก็ออกบัตรชนิดนั้นเพิ่มอีกหลายชั้น จึงทำให้บัตรนั้นลดค่าลงเกือบถึงศูนย์ อันเป็นสภาพที่คล้ายกับเงินระหว่าง ค.ศ.๑๙๔๕ ถึง ๑๙๔๙ (ก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีน) ซึ่ง ๑ ดอลลาร์อเมริกันมีค่าประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญจีน ผู้ใดไปจ่ายตลาดก็ต้องมีกระเป๋าทัวใส่ธนบัตรจีน ต่อมาก็มีคนตั้งได้เปลี่ยนธนบัตรเงินมีอัตราเดิม ๔ เหรียญต่อ ๑ ดอลลาร์อเมริกัน แต่ก็มีค่าตกลงเรื่อยๆอีก เมื่อก่อนปลดแอกกรุงนานกิง ๑ เหรียญอเมริกันมีค่าประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ เหรียญจีน

ง. “คณะอำนวยการรัฐ” (Directoire) ซึ่งมีอำนาจสูงสุดของสาธารณรัฐฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ.๑๗๙๕ ถึง ๑๗๙๙ ไม่สามารถแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจได้ดังกล่าวนั้น ผู้ร้ายชุกชุม ความสงบเรียบร้อยภายในไม่มี

ดังนั้น ใน ค.ศ.๑๗๙๙ นายพลนโปเลียน โบนาปาร์ตจึงทำรัฐประหารล้มระบบ “คณะอำนวยการรัฐ” แล้วสถาปนา “ระบบกงสุลเผด็จการ” (Consulat) ตามวิธีที่ชาวโรมันเคยทำมาในภาวะฉุกเฉิน

คณะกงสุลเผด็จการประกอบด้วยกงสุล ๓ คน ท่านนายพลเป็นกงสุลคนที่ ๑ มีอำนาจสูงสุดซึ่งเท่ากับเป็นเผด็จการรัฐ แม้ท่านนายพลเป็นทหาร แต่มีความรู้ทางเศรษฐกิจและนิติศาสตร์ ท่านจึงตั้งธนาคารชาติแห่งประเทศฝรั่งเศส (Banque de France) เปลี่ยนบัตรแทนเงินตราเดิมที่เสื่อมค่าโดยมีเงินตราใหม่ และรักษาเสถียรภาพของเงินตราไว้ได้ อีกทั้งได้จัดทำประมวลกฎหมายขึ้นในสมัยนั้น ท่านได้วางระบบปกครองภายในและรักษาความสงบเรียบร้อยได้ ชาวฝรั่งเศสจำนวนมากจึงนิยมท่านนายพลคนนี้

ใน ค.ศ.๑๘๐๔ ท่านได้อาศัยเสียงข้างมากในรัฐสภาซึ่งท่านเป็นผู้แต่งตั้งนั้น ลงมติให้ใช้รัฐธรรมนูญใหม่ ยกเลิกสาธารณรัฐ สถาปนาระบบ “จักรวรรดิ” (Empire) ฝรั่งเศสขึ้นแทนที่ โดยท่านนายพลเนเปอลีออลจักราชสมบัติเป็น “จักรพรรดิ” (Empereur) ทรงพระนามว่า “นโปเลียนที่ ๑”

ต่อจากนั้นมาก็มีการต่อสู้ระหว่างพวกนิยมราชวงศ์เดิมซึ่งมีพระราช (Roi) เป็นประมุขเรียกว่า “ราชานิยม” (Royaliste) และพวกนิยมระบบซึ่งมี “จักรพรรดิ” (Empereur) เป็นประมุขเรียกว่า “จักรพรรดินิยม” (Imperialiste) หรือเรียกว่า “โบนาปาร์ตนิยม” (Bonapartiste) และพวกทั้งสองนั้นก็ขัดแย้งกับพวกนิยมระบบสาธารณรัฐ การต่อสู้ได้ผลัดกันชนะผลัดกันแพ้หลายยกในระหว่างเวลากว่า ๗๐ ปี จนถึง ค.ศ.๑๘๗๐ จึงได้มีระบบสาธารณรัฐฝรั่งเศสครั้งที่ ๓ แล้วต่อมาเปลี่ยนเป็นครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕ ในปัจจุบันนี้

๔. สาณศิษย์ของอดีตกรรมการกลางแห่งพรรคหนึ่งทีกล่าวถึงนั้น ได้อ้างอีกว่า การเปลี่ยนแปลงฯ เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ไม่ใช่สิ่งที่เขาเรียกว่า “ปฏิวัติ” เพราะเขาถือว่าเป็น “รัฐประหาร” เท่านั้น ผมเห็นว่าผู้นั้นปะปนยุ่งเหยิงในเป้าหมายอันเป็นลักษณะของ “เรฟโวลูชัน” กับ “วิธีได้อำนาจรัฐ” คือเอา วิธีการ ปะปนกับ หลักการ

ขอให้ท่านผู้อ่านสังเกตว่า คำว่า “รัฐประหาร” นั้น พระเจ้าจอร์จที่หกแห่งกรีซและเซอร์เบีย ได้ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษและฝรั่งเศส “กูปี เดตาด์” (Coup d'État) ที่แปลตามตัวว่าการเชกหรือกระแทกอำนาจรัฐ อันเป็น “วิธีการยึดอำนาจรัฐโดยฉับพลัน” โดยลำพังวิธีการนั้นยังไม่แสดงลักษณะว่าเป็นหรือไม่เป็น “เรฟโวลูชัน” คือจะต้องพิจารณาว่าวิธีการรัฐประหารได้นำไปสู่การเปลี่ยนระบบสังคมให้ก้าวหน้าตามวิถีทางกัฏิสรภาพก็มีลักษณะเป็น “เรฟโวลูชัน” ซึ่งปรากฏในหลายประเทศแห่งค่ายสังคมนิยม แต่รัฐประหารได้นำไปสู่การตั้งสังคมให้ถอยหลัง รัฐประหารนั้นก็มิใช่ลักษณะเป็น “รีแอกชันนารี” คือการถอยหลัง

เข้าคลองที่เรียกว่า “รัฐประหารปฏิกริยา” เช่นรัฐประหารในสยามเมื่อ ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ ส่วน “สงครามกลางเมือง” (ซีวิลวอร์) นั้นก็มีใช้เป็น “เรฟโวลูชัน” ทุกกรณีคือต้องสุดแต่ที่ว่าสงครามกลางเมืองนั้นทำเพื่อเปลี่ยนระบบสังคมเก่ามาเป็นสังคมใหม่ที่ก้าวหน้าหรือเพื่อдингสังคมให้ถอยหลัง เช่นสงครามกลางเมืองของสเปนนำโดยฟรังโกนั้น เป็นสงครามกลางเมืองปฏิกริยาทำนองเดียวกันกับการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจของสังคมใดๆ ถ้าทำให้ผลผลิตตกต่ำจากที่เคยมีอยู่เดิมต้องลดน้อยลงไป การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การผลิตเช่นนั้นก็เป็นปฏิกริยา

๑๐. ในระหว่างเวลา ๑๒ ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งมีการโต้แย้งกันเรื่องศัพท์ใหม่ของไทยว่า “ปฏิวัติ” และบางกลุ่มมิให้ถือว่าการเปลี่ยนแปลงโดยคณะราษฎรเมื่อ ๒๔๗๕ เป็น “ปฏิวัติ” นั้น ก็เกิดเหตุการณ์เมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ คือจอมพลสฤษดิ์ กับพวกพร้อมกันจัดตั้งเป็นคณะเรียกว่า “คณะปฏิวัติ” ขึ้นทำการล้มระบบการปกครองตามรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมแล้วปกครองประเทศตามระบบเผด็จการคือใช้วิธีปกครองโดย “คำสั่งคณะปฏิวัติ” ซึ่งมีผลเป็นกฎหมายสูงสุดทำให้คนไทยออกสั่นขวัญหาย เพราะคณะปฏิวัติจับคนไปประหารชีวิตได้โดยไม่ต้องส่งตัวไปให้ศาลชำระ เป็นอันว่าจอมพลสฤษดิ์ กับพวกได้ถือเอาคำว่า “ปฏิวัติ” ไปใช้เรียกการกระทำของตน สมดังความหมายตามมูลศัพท์ว่า การเปลี่ยนหลักมูลกลับหรือถอยหลังกลับไปสู่ระบบเผด็จการอย่างเจ้าทาสเจ้าศักดินายิ่งกว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยพระปกเกล้าฯ คำสั่งของคณะปฏิวัตินั้น รัฐธรรมนูญฉบับต่อๆมารวมทั้งฉบับ ๒๕๑๗ ก็รับรองว่าเป็นกฎหมายใช้อยู่จนทุกวันนี้(ยกเว้นรัฐสภาให้ยกเลิกบางฉบับ) จึงเป็นอันว่าคำ “ปฏิวัติ” ในภาษาไทยนั้นได้รับรองโดยรัฐสภาไทยตามความหมายที่แสดงออกโดยการกระทำของจอมพลสฤษดิ์ กับพวก ผมจึงเห็นว่า ไม่สมควรที่ผู้รักชาติประชาธิปไตยไทยซึ่งต้องการพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์จะใช้คำว่า “ปฏิวัติ”

เพื่อเรียกการกระทำของตน คือควรปล่อยให้คำไทยที่มีความหมายเฉพาะเรียกการกระทำของจอมพลสฤษดิ์กับพวก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระบบสังคมให้ถอยหลังกลับ

๑๑. ในหนังสือของผมเรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคม” พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ และในปีนั้นเองได้พิมพ์อีก ๒ ครั้ง และต่อมา มีผู้พิมพ์อีกไม่น้อยกว่า ๕ ครั้ง ผมได้เสนอให้ถ่ายทอดคำอังกฤษ “Evolution” (อีโวลูชัน) เป็นศัพท์ไทยว่า “วิวัฒน์” ผมมีความยินดีที่ข้อเสนอของผมตรงกับคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปฯ เป็นนายกและประธานกรรมการฯ ได้ถ่ายทอดคำ “Evolve” อันเป็นกริยาของ “Evolution” เป็นศัพท์ไทยว่า “วิวัฒน์”

ส่วนคำอังกฤษว่า “Revolution” (เรฟโวลูชัน) นั้น ราชบัณฑิตยสถานยังมิได้กล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วย “บัญญัติศัพท์” พิมพ์เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๗ ส่วนผมได้เสนอไว้ในหนังสือเรื่อง *ความเป็นอนิจจังของสังคม* ให้ถ่ายทอดคำอังกฤษนั้นเป็นศัพท์ไทยว่า “อภิววัฒน์” มีคำอธิบายดังต่อไปนี้

“อภิววัฒน์” ประกอบด้วยคำ “อภิ” ซึ่งเป็นคำใช้นำหน้าศัพท์ มีความหมายว่า ยิ่ง, วิเศษ, เหนือ กับคำว่า “วัฒน์” ซึ่งแปลว่า ความเจริญ, ความงอกงาม เมื่อรวมความหมายของคำทั้งสองแล้วได้ความว่า “ความงอกงามอย่างยิ่งหรืออย่างวิเศษ” ทั้งนี้ตรงกับความหมายทางวิทยาศาสตร์สังคมดังกล่าวมาแล้ว คือการเปลี่ยนระบบเก่าตามแนวทางปฏิสรภาพของมนุษย์ที่ถูกกดขี่เบียดเบียนนั้นเป็นการเปลี่ยนที่ก้าวหน้า ซึ่งเป็นการเปลี่ยนอย่างวิเศษ

คำว่า “อภิววัฒน์” นี้นำมาใช้ได้แก่การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้า ยิ่งใหญ่ในทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคทางการผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น “Industrial Revolution” นั้น เราอาจเรียกเป็นศัพท์ไทยได้ว่า “อภิววัฒน์อุตสาหกรรม”

ท่านที่สนใจในกิจกรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญแก่ผลิตผลของสยามเวลานี้ก็ไม่ควรมองแต่ด้านการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องบนเท่านั้น ขอ

ให้นึกถึงชาวนาและกลีกรให้มากกว่าเวลานี้ก็มีอีกชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า “Green Revolution” แปลตามตัวว่า “*อภิวัฒน์เขียว*” หรือการอภิวัฒน์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเครื่องมือกลกรรม อันเป็นการอภิวัฒน์ที่ก้าวหน้าอย่างวิเศษที่เปลี่ยนวิธีการผลิตกลกรรมของเทคนิคและเครื่องมือผลิตที่ใช้กันอยู่ตามระบบเศรษฐกิจศักดินา

ส่วนวิธีที่จะทำให้บรรลุถึงการ “*อภิวัฒน์*” นั้น เป็นเรื่องของ “*วิธีการ*” ซึ่งทุกตำราของเมธีสอนให้พิจารณาตามความเหมาะสมแก่สภาพท้องที่ กาละ ของแต่ละสังคม สำหรับผู้ที่อ้างว่านับถือลัทธิมาร์กซ์ตามแนวทางเลนินนั้น ถ้าอ่านคำสอนของเลนินโดยตลาดก็จะพบว่าท่านกล่าวไว้ว่าผู้ที่พูดว่าจะเอาวิธีนั้นหรือไม่เอาวิธีนี้ เป็นผู้ที่ไม่เข้าใจแม้แต่หลักการเบื้องต้นของสสารธรรมประติการและวิวรรตการ ท่านว่าอาจมีวิธีที่มนุษย์ไม่เคยทำมาก่อน แต่เป็นวิธีที่เหมาะสมแก่สภาพ ท้องที่ กาละ ของแต่ละสังคมก็ได้ เหตุฉะนั้นใน ค.ศ.๑๙๒๐ ท่านจึงคัดค้านพวกที่ท่านเรียกว่า “*คอมมิวนิสต์ปีกซ้าย, ความคิดระส่ำระสายอย่างเด็กไร้เดียงสา*” (*LEFT-WING COMMUNISM, AN INFANTILE DISORDER*) รวมทั้งคอมมิวนิสต์อังกฤษส่วนหนึ่งที่คัดค้านการต่อสู้ทางรัฐสภา ท่านจึงกล่าวสำหรับสังคมอังกฤษที่มีสภาพพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งมีระบบรัฐสภาประชาธิปไตย และมีระบบเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตยต่างกับหลายสังคมที่รัฐสภาและการเลือกตั้งมีขึ้นเพื่อชนชั้นเจ้าสมบัตินายทุนนั้นว่า

“*พรรคคอมมิวนิสต์ในบริเตนใหญ่ต้องใช้การเลือกตั้งทางรัฐสภาเสมอไปโดยไม่หยุดยั้งและโดยไม่บ้ายเบี่ยง*”

(*The communists in Great Britain should constantly, unremittently and undeviatingly utilise parliamentary elections...*)

ท่านที่ใช้สามัญสำนึกอันเป็นตรรกวิทยาเบื้องต้นของมนุษยชาติย่อมเห็นได้ว่าคำกล่าวของเลนินที่มีให้ถือเอาวิธีใดเป็นคัมภีร์ตายตัวนั้นตรงกับธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ ผู้ใดมีความเป็นอยู่อย่างราษฎรก็ย่อมประสบพบเห็นว่า ราษฎรในประเทศหนึ่งๆ ย่อมมีความถนัดต่าง ๆ กันแม้ในระหว่างบุคคลที่เข้าลักษณะเป็นกรรมกรนั้น กรรมกรก็มีความถนัด

ในการทำงานแตกต่างกันตามชนิดและชนิดปลีกย่อยของกรงาน เช่น กรรมกรแบกหามก็ถนัดในการนั้น ส่วนกรรมกรในวิสาหกิจที่ใช้เครื่องจักรกลก็มีความถนัดในงานนั้นต่างกับกรรมกรแบกหาม ส่วนชาวนาที่มีความถนัดในการทำนาต่างๆ กัน ตามสภาพท้องที่ กาละ เช่น ชาวนาไทยไม่ถนัดในการใช้ปุ๋ยอุจจาระมนุษย์ แต่ชาวนาจีนมีความถนัดใช้ปุ๋ยชนิดนั้น แม้ในระหว่างชาวนาจีนด้วยกันก็ถนัดใช้ปุ๋ยอุจจาระมนุษย์ต่างกันตามท้องที่ เช่น ชาวนาจีนบริเวณใกล้กรุงปักกิ่งซึ่งผมเคยสังเกตการณ์หลายปีนั้น ก็เห็นว่าเขาถนัดใช้ปุ๋ยอุจจาระมนุษย์ที่ตากหรือผึ่งให้แห้งก่อน ส่วนชาวนาและชาวสวนผักบริเวณกวางตุ้งถนัดใช้อุจจาระสดโดยเขาไม่มีความรังเกียจ

ขอให้ท่านพิจารณาถึงวิธีรับประทานอาหารว่าคนในชาติหนึ่งถนัดวิธีต่างกับอีกชาติหนึ่งตามสภาพและท้องที่ เช่น ราษฎรไทยส่วนมาก (นอกจากคนสมัยใหม่) ถนัดใช้มือเปิบข้าวและรับประทานผักจิ้มน้ำพริก ซึ่งถ้าใช้ตะเกียบรับประทานอาหารไทยแท้ก็ไม่ถนัด คนไทยสมัยใหม่ที่ใช้ช้อนส้อมนั้นก็ต้องมีผู้หันผักให้พอดีคำก่อน คนฝรั่งเศสถนัดใช้ส้อมกับมีดในการรับประทานอาหาร และถนัดใช้ส้อมเป็นพิเศษ ถ้ารับประทานปลาที่ใช้ส้อมอย่างเดียว โดยเอามือขวาจับส้อม มือซ้ายถือขนมปังขึ้นหนึ่งตนปลาให้เข้าส้อม แต่คนอังกฤษถนัดใช้มีดปลาที่ทำเฉพาะกับส้อม ฯลฯ

ฉันใดก็ดี วิธีที่จะเข้าสู่การวิวัฒน์ตามความหมายว่าทุกๆ ก้าวหน้าตามแนวทางภู่อิสราภาพนั้นก็ต้องสุดแต่ความถนัดของบุคคล การที่ผู้ใดอ้างว่าต้องทำตามวิธีที่ตนต้องการจึงจะยกย่องว่าเป็นวิธีวิวัฒน์นั้นก็เป็นเรื่องที่เรียกว่าคิดตาม “อัตวิสัย” หรือ “จิตนิยม” คือคิดตามใจตนเองโดยไม่มองถึงความถนัดของแต่ละบุคคล และยิ่งผู้อ้างเองก็ไม่ถนัดในวิธีชักชวนให้คนอื่นทำตามแล้วก็เป็นการพูดโดยไม่รับผิดชอบ

๑๒. โดยที่อาจารย์ชีววิทยาผู้หนึ่งถามผมในที่ประชุมที่นครเอดินเบอโร สกอตแลนด์ว่า ในทางชีววิทยานั้น การเปลี่ยนแปลงดำเนินไปตามวิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Evolution” (อีโวลูชัน) แต่เหตุใด

ในทางวิทยาศาสตร์สังคมจึงมีวิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า (Revolution) ซึ่งผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยว่า “อภิวัดณ์”

ผมจึงขอชี้แจงดังต่อไปนี้

(๑) ผมขอขอมความเข้าใจว่าในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้น การเปลี่ยนแปลงของสสารมี ๒ วิธี คือ

ก. วิธีเปลี่ยนแปลงทางปริมาณ (Quantitative Change) ซึ่งค่อยเป็นค่อยไปที่ละนิดๆ ในระหว่างช้านานก็ได้ผลเป็นการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ (Qualitative Change) เช่นสิ่งมีชีวิตแรกคือ เซลล์ ที่พัฒนาในระยะเวลาหลายล้านปีก็เป็นผลให้มีสัตว์ที่พัฒนาสูงขึ้นตามทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน แล้วก็มีสัตว์ชนิดหนึ่งคือ กระบี่ที่มีอวัยวะดีกว่าลิงทั้งหลายแล้วพัฒนาเป็นมนุษย์ชาติ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎแห่งการคัดเลือกตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตที่มีคุณภาพดีขึ้น จึงดำรงอยู่ได้ ส่วนที่อ่อนแอก็ดับสูญไป (Survival of the Fittest)

ข. วิธีเปลี่ยนแปลงคุณภาพ (Qualitative Change) เช่นในทางฟิสิกส์นั้นน้ำที่ถูกความร้อนมากก็เปลี่ยนสถานะเป็นไอน้ำ ถ้าถูกความเย็นมากก็เปลี่ยนสถานะเป็นน้ำแข็ง

(๒) วิธีเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติดังกล่าวใน (๑) นั้นก็นำมาประยุกต์แก่วิธีเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมได้ คือ ระบบสังคมเปลี่ยนแปลงได้โดยวิธี “วิธีวิวัฒณ์” (Evolutionary Method) ซึ่งตรงกับวิธีเปลี่ยนแปลงทางปริมาณ (Quantitative Change) และวิธีอภิวัดณ์ (Revolutionary Method) ซึ่งตรงกับวิธีเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ (Qualitative Change) ผมขอคัดเอาความตอนหนึ่งที่ผมกล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วย “ความเป็นอนิจจังของสังคม” ดังต่อไปนี้

“จังหวะของการเคลื่อนไหวทางสังคมมีอยู่สองชนิดคือ

“ก. วิธีวิวัฒณ์ กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมได้ดำเนินกิจกรรมประจำวันไปโดยความสำนึกตามธรรมชาติเอง และทำให้สภาวะเก่าเปลี่ยนแปลงทางปริมาณจำนวนเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าก็ได้จำนวนการเปลี่ยนแปลงมาก ซึ่งเป็นการเปลี่ยน

ระบบเก่าทั้งระบบ เช่นการเปลี่ยนแปลงระบบทาสในสังคมไทยที่เป็นไปตามวิถี “วิวัฒน์” ที่ละเล็กละน้อยตั้งแต่สมัยอยุธยา ในที่สุดก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทาสทั้งระบบ

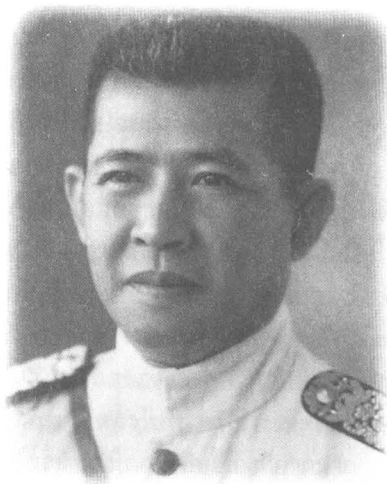
“การเปลี่ยนแปลงระบบศักดินามาเป็นระบบธนาญาภาพของหลายสังคมก็ดำเนินไปตามวิถีวิวัฒน์ เช่นในอังกฤษซึ่งในที่สุดส่วนใหญ่ของระบบศักดินาก็เปลี่ยนเป็นระบบธนาญาภาพ และพัฒนาเป็นบรมธนาญาภาพโดยไม่มีการอภิวัฒน์ที่รุนแรง

“อันที่จริง ถ้ากายาพพหรือร่างกายของสังคมคือ สถาบันและระบบการเมืองได้ดำเนินให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมโดยไม่ล่าช้าจนเกินไปนักแล้ว สังคมก็เปลี่ยนไปตามวิถีวิวัฒน์ที่ไม่ใช่การอภิวัฒน์อย่างรุนแรง

“ข. วิถีอภิวัฒน์ กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมได้ประสานกันเข้าเปลี่ยนระบบเก่าที่ล้าหลังกว่าความพัฒนาในสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมอันเป็นการเปลี่ยนทางคุณภาพโดยการกระทำฉับพลันหรือการกระทำชุดเดียวซึ่งต่างกับการเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒน์ที่ทำมาทีละน้อย ๆ

“ตามกฎธรรมชาตินั้น กายาพพต้องสมานกับสสาร ดังนั้นถ้ากายาพพ (สถาบันการเมือง) ของสังคมเปลี่ยนล่าช้ากว่าความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคม (เศรษฐกิจ) จนเนิ่นนานเกินสมควรแล้ว ธรรมชาติก็บังคับให้กายาพพ (สถาบันการเมือง) จำต้องสมานกับสสาร (ทางสังคม) จนได้ คือเมื่อไม่เป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ ก็ต้องเป็นไปตามวิถีอภิวัฒน์ เช่นการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ต้องเป็นไปเช่นนั้น เพราะกายาพพของสังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้าเกินสมควรกว่าการเปลี่ยนแปลงทางชีวปัจจัยของสังคม (เศรษฐกิจ) การเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งต้องเป็นไปโดยวิถีอภิวัฒน์ ก็เพราะกายาพพของศักดินาไม่ยอมเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒน์ให้สมานกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยที่ก้าวหน้าไปมาก”

ภาคผนวก

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘)

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอธิการบดี ท่านที่เคารพ
ทุกๆ ท่าน ในการกล่าวเรื่อง คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อ
สังคมไทย ควรเริ่มต้นด้วยสังขารม สังขารมประการหนึ่งคือ ความเป็นจริงที่ว่า
สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง นั่นคือ ทุกสิ่ง
ทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ตั้งแต่จักรวาลไปจนถึงอะตอม ท่ามกลางกระแส
ของความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีระบบใดระบบหนึ่งที่ปรับตัวไม่ได้ ระบบนั้นย่อมเกิด
วิกฤตและเสื่อมสลายไป นี่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับระบบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น
ระบบชีวิตตั้งแต่จุลินทรีย์ไปจนถึงไดโนเสาร์ องค์กร สถาบัน บริษัท ตลอดจน
ไปจนถึงอารยธรรมต่างๆ เช่น อารยธรรมเมโสโปเตเมีย กรีก และโรมัน เป็นต้น
อารยธรรมเหล่านี้ล้วนเสื่อมสลายไปเพราะปรับตัวไม่ได้ท่ามกลางกระแสความ
เปลี่ยนแปลง ต้นเค้าของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นเมื่อ
๓๐๐ ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การปฏิวัติทาง
อุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่อำนาจ และการแผ่ขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก
ไปทั่วโลก อันก่อให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เขย่ารากไปทั่วโลก กระทบ
ประเทศน้อยใหญ่ทุกประเทศทั่วไป การที่ประเทศต่างๆ จะปรับตัวต่อกระแสการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของโลก เป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะการที่จะปรับวิธีคิด
และปรับโครงสร้าง ไม่ว่าสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นเรื่องที่ยากมาก ประเทศต่างๆ
จึงประสบภัยพิบัตินานัปการ เช่น ความขัดแย้ง สงคราม ความผันผวนรุนแรง
ในสังคม วิกฤตการณ์วัฒนธรรม หรือวิกฤตการณ์ในรากเหง้าของตนเอง

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ และโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ ทรงพยายามปรับ
ประเทศไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่ กระแสความเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัย
ใหม่ของประเทศไทยและของโลกก่อให้เกิดความเครียดเชิงโครงสร้างในสังคมไทย
เพราะโครงสร้างทางสังคมปรับตัวไม่ได้ง่ายๆ ความเครียดเชิงโครงสร้างนำไปสู่

ความรุนแรงได้ ดังที่มีความพยายามที่จะก่อการปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า กบฏ
ในรัชกาลที่ ๖

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เรียกว่า The Great Depression of ๑๙๓๐ เป็นกระแสใหญ่อีกกระแสหนึ่งที่เพิ่มความเครียดให้สังคมไทย ความเครียดเพราะกระแสความเปลี่ยนแปลงจะผลิตปัญหารุนแรงต่างๆ เข้าใส่รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ ถ้าโครงสร้างอำนาจยังรวมศูนย์ ไม่ว่ารัฐบาลนั้นจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือทหาร หรือพลเรือน ดังที่เราเห็นอุบัติเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลต่างๆ เรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยสันติวิธีเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ย้ายบทบาทจากจุดศูนย์รวมทางการเมืองอันเป็นจุดที่หล่อหลอมกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ ซึ่งพันอันตรายจากความเครียด และการเป็นเป้าหมายการเมือง ทำให้เกิดความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์มีความปลอดภัยและมั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาความคิด บทบาท และพฤติกรรมของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ทั้งในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังจากนั้น จะเห็นว่าอาจารย์ปรีดี คือผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นี่จะเป็นการตรงข้ามกับความพยายามสร้างภาพให้สังคมไทยเข้าใจไปว่าอาจารย์ปรีดีเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านผู้มีเกียรติครับ ประสพการณ์ตรงอาจจะหลอกเราได้ เช่น ประสพการณ์โดยตรงกับพื้นผิวโลกจะทำให้เราคิดว่าโลกแบนเพราะเราเห็นอยู่ทุกที่ทุกวัน เราจะสรุปว่ามันแบน แต่การประมวลความรู้โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าโลกกลม จากประสพการณ์ตรงจะคิดว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกเพราะเราเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกทุกเช้าและตกทางทิศตะวันตกอยู่ทุกเย็น มนุษย์จะเชื่อเช่นนั้นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ฉะนั้นประสพการณ์ตรงอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ ทำให้เรารู้ความจริง

เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เช่นกัน ได้มีผู้ตั้งใจสร้างภาพว่าท่านเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ จะพบความจริง ซึ่งตรงกันข้ามคือ ท่านเป็นผู้ที่พยายามที่จะพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงที่ท่านมีอำนาจทางการเมืองและในช่วงที่ท่านไม่มีอำนาจแล้ว จนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน ถ้าวิญญูชนใช้การประมวลความรู้โดยหลักฐานจะพบความจริงตามนี้ ความจริงที่ตรงข้ามกับการเล่าลือประดุงเรื่องดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก หรือโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ความจริงเป็นเรื่องสำคัญ ความจริง ความรัก ความสมานฉันท์ เป็นเรื่องที่ไม่ไปด้วยกันได้ ความไม่จริงก่อให้เกิดความเกลียดชังความเป็นปฏิปักษ์ และความแตกร้าง ประเทศไทยมีความแตกแยกกันมากเป็นสังคมทอนกำลัง จนไม่มีกำลังที่จะเผชิญวิกฤตการณ์ต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ ความรักและความสามัคคี ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว จะมองไม่เห็นความดีของอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีเป็นอเนกประการ ถ้ารู้ความจริงว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทยของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแห่งนี้ โดยมุ่งที่จะสร้างคนที่มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย อาจารย์ปรีดีวางระบบการคลังของประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อาจารย์ปรีดีพยายามวางความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาสิทธินอกอาณาเขตที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศและเสียศักดิ์ศรี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึง ๑๐ ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นบุกไทย ยกทัพเข้ามาประเทศไทย และบังคับให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร อาจารย์ปรีดีในขณะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามพันธมิตรถือว่าประเทศไทยแพ้สงครามด้วย อาจารย์ปรีดีใน

ฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ชิงประกาศ
สันติภาพเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยถือว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะ
ประเทศไทยไม่มีการณสงครามกับสัมพันธมิตร และดำเนินการเจรจากับฝ่าย
สัมพันธมิตรให้รับรองอิสรภาพของประเทศไทย

การประกาศสันติภาพของอาจารย์ปรีดีเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔
เท่ากับเป็นการกู้อิสรภาพของประเทศไทย จากการตกเป็นเมืองขึ้นของสัมพันธมิตร
จากคุณูปการในการรักษาบ้านเมืองไว้เมื่อพระมหากษัตริย์ยังทรงพระเยาว์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตอบแทนคุณงามความดีของ
ท่านอาจารย์ปรีดี ด้วยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงตำแหน่ง
รัฐบุรุษอาวุโส เป็นคนแรกและคนเดียวของประเทศไทย

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นตัวอย่างของสามัญชนคนไทยที่มีความรักชาติบ้าน
เมืองอย่างแรงกล้า พยายามเรียนรู้จนเกิดปัญญา ใช้ปัญญาทำงานเพื่อประเทศ
ชาติ ดำรงตนอยู่ในความสุจริต ถูกต้อง มีความกล้าหาญ เป็นกำลังสำคัญใน
การก่อให้เกิดประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พิทักษ์สถาบัน
พระมหากษัตริย์ เชิดชู และพยายามพัฒนาระบบประชาธิปไตย ดำรงตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย นายกรัฐมนตรี เป็น
ผู้รักษากันเมืองไว้ในยามคับขัน ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น นับว่า
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีศรีสยามโดยแท้

การที่มีคนไทยคนหนึ่งเป็นคนดีถึงขนาดนี้ เป็นเรื่องหาได้ยาก ควรที่สังคม
ไทยโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลังจะได้รู้ความจริง มีความภูมิใจในความดีของ
เพื่อนร่วมชาติที่ทรงคุณงามความดีอันสูงยิ่งเช่นนี้ และเกิดความบันดาลใจที่จะ
ทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๓ หรือตรงกับ
ค.ศ.๑๙๐๐ ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ หรือปี พ.ศ.๒๕๔๓ ปีข้างหน้าท่านจะมีชาติกาลครบ
๑ รอบศตวรรษ ในโอกาสเช่นนี้ ประเทศไทยควรจะทำอะไรอันเป็นสัญลักษณ์
เพื่อให้สังคมไทยระลึกถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโสมีต่อสังคมไทย เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจในชาติบ้านเมืองในการที่จะก้าว
เดินต่อไปข้างหน้า รัฐบาลควรเป็นเจ้าภาพจัดงานโดยจะเรียกว่า “งานฉลอง

๑ ศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาวุโสของไทย” หรือ “๑ ศตวรรษ ปรีดี คนดีศรีสยาม” หรือชื่ออื่นในทำนองนี้ก็ตาม ประกอบกับการสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้จักคนไทยที่ประกอบคุณงามความดีแก่แผ่นดินเกิด นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะดำเนินการเสนอให้ UNESCO ประกาศให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาวุโสของไทยเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพื่อโลกจะได้รับรู้การมีบุคคลสำคัญระดับโลกของประเทศไทย

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้ารัฐบาลได้ทำตามนี้จะเกิดความเป็นมงคล มงคลกับรัฐบาลเอง และมงคลกับสังคมไทย คนไทยนั้นถือเรื่องมงคล มงคลเกิดจากความจริง ความงาม ความถูกต้อง การมีความกตัญญูกตเวทีต่อคนที่มีบุญคุณ สังคมที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อคนที่ควรกตัญญูกตเวที ย่อมเป็นสังคมที่มีความเป็นมงคลอยู่ในตัว ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ นี้ หรือ ค.ศ.๒๐๐๐ จะเป็นปีแห่งชาตกาลครบรอบศตวรรษของคนไทยผู้ทรงคุณวิเศษอีกท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี การประกาศเกียรติคุณของคนไทยผู้ทรงคุณงามความดีสูงส่งมากกว่า ๑ คน ไม่ใช่ข้อเสียหยาอะไร ตรงข้าม กลับจะเป็นไปในทางที่เป็นคุณยิ่งขึ้น เรายังมีคนไทยที่ทรงคุณงามความดีสูงส่งจำนวนมากคนเท่าใดที่จะให้โลกได้รับรู้ ยังเป็นการดีเท่านั้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ สังคมไทยควรจะล่วงพ้นการคิดอย่างชาตวุฒิภาวะ หรือคิดอย่างเด็กๆ ว่า ถ้ารักคนนี้ต้องไม่รักคนโน้น การคิดแบบแยกข้าง แยกพวก ได้ทำลายสังคมไทยมามากเกินแล้ว ควรจะปรับเปลี่ยนวิธีคิดมาเป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ

ท่านที่เคารพครับ สังคมไทยทอนกำลังกันเองมามาก จนสังคมอ่อนแอ ถึงเวลาที่เราจะสร้างความรักความสามัคคี ความเป็นมงคล ให้เกิดขึ้นในชาติ บ้านเมือง เพื่อสังคมไทยจะได้มีกำลังของแผ่นดินหรือภูมิพละในการดำเนินไปข้างหน้า สามารถเอาชนะอุปสรรคอันยากลำบากนานาประการ สามารถสร้างสันติภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในแผ่นดินของเราให้จงได้ อันเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลอาวุโส ขอขอบพระคุณครับ

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

**เรื่อง การเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก**

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งชาตกาล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตกาล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

